

Μέρος Γ: Η έρευνα

Κεφάλαιο 6. Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα

6.1 Εισαγωγή

Το κεφάλαιο επικεντρώνεται στη συμμετοχή και πρόσβαση των ανέργων στη ΣΕΚ στην Ελλάδα, μέσω της αξιοποίησης των δεδομένων της Έρευνας Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΕΕΕ) (Adult Education Survey), για τα έτη 2007, 2012 και 2016, οι οποίες υλοποιήθηκαν στην Ελλάδα από την ΕΛΣΤΑΤ. Ειδικότερα, το ενδιαφέρον θα επικεντρωθεί στον τρόπο και στον βαθμό με τον οποίο τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των υποκειμένων (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, τόπος διαμονής, υπηκοότητα, κοινωνική προέλευση) άσκησαν επιρροή στην πρόσβαση και στη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ, στις εκπαιδευτικές τους στρατηγικές, στα εμπόδια συμμετοχής και στον βαθμό ικανοποίησης από τις γνώσεις και δεξιότητες που αποκτήθηκαν.

6.2 Μεθοδολογία

Η ΕΕΕ του 2007, του 2012 και του 2016 καλύπτει το σύνολο του πληθυσμού των ιδιωτικών νοικοκυριών στην ελληνική επικράτεια με προϋπόθεση τη διαμονή ή την επιθυμία διαμονής στην Ελλάδα τουλάχιστον για ένα έτος. Από την έρευνα αποκλείστηκαν όλα εκείνα τα υποκείμενα που διέμεναν μόνιμα σε συλλογικές κατοικίες, όπως νοσοκομεία, στρατόπεδα, ορφανοτροφεία, οίκοι ευγηρίας κ.λπ.

Για την ανταπόκριση στο κύριο ερευνητικό ερώτημα (ποιος είναι ο βαθμός επίτευξης των πολιτικών για τη ΣΕΚ στην Ελλάδα όσον αφορά τη βελτίωση της απασχολησιμότητας των ανέργων και τη διασφάλιση της δικαιοσύνης) αναπτύχθηκαν τα παρακάτω ερωτήματα:

- Ποια είναι η επίδραση των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των ανέργων στη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ, στις εκπαιδευτικές τους στρατηγικές και στον βαθμό χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων που απέκτησαν;
- Ποια είναι η επίδραση των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των ανέργων στα εμπόδια συμμετοχής τους σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης;

Στη συνέχεια ακολουθούν οι ορισμοί των βασικών εννοιών. Κεντρική έννοια για την επεξεργασία, ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων της ΕΕΕ αποτελεί η κοινωνική προέλευση των ανέργων, καθώς και τα δημογραφικά και κοινωνικά τους χαρακτηριστικά (επίπεδο εκπαίδευσης, φύλο, ηλικία, υπηκοότητα, τόπος διαμονής). Με βάση την κοινωνική προέλευση, το επίπεδο εκπαίδευσης, το φύλο, την ηλικία, τον τόπο διαμονής και την υπηκοότητα, πρόκειται να μελετηθούν: α) η συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ, β) οι εκπαιδευτικές τους στρατηγικές (κόστος κατάρτισης, διοργανωτής κατάρτισης, βαθμός χρήσης γνώσεων) και γ) τα εμπόδια συμμετοχής στη ΔΒΜ.

Απαραίτητος, επομένως, κρίνεται ο ορισμός των βασικών εννοιών για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο επιλέγεται, στην παρούσα έρευνα, η μέτρηση συγκεκριμένων μεταβλητών. Πιο συγκεκριμένα, η κοινωνική προέλευση των ανέργων ορίζεται με βάση το επάγγελμα και το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων τους, την πρόσβαση των ανέργων και την κατανάλωση πολιτιστικών αγαθών (πολιτισμικό κεφάλαιο) και τη συμμετοχή των ανέργων σε κοινωνικά δίκτυα (κοινωνικό κεφάλαιο). Στην έρευνα του 2016 απουσίαζαν τα δεδομένα για το επάγγελμα των γονέων και τη συμμετοχή των ανέργων σε κοινωνικά δίκτυα. Ωστόσο, στην έρευνα του 2016 προσφέρονται δεδομένα για το μηνιαίο εισόδημα που αντικατοπτρίζει το οικονομικό τους κεφάλαιο. Το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο συνιστούν σημαντικές μεταβλητές για τον ορισμό της κοινωνικής προέλευσης των ανέργων συμμετεχόντων και μη στη ΣΕΚ.

Το **οικονομικό κεφάλαιο** ορίζεται από το επάγγελμα των γονέων, με ιδιαίτερη έμφαση στο επάγγελμα του πατέρα των ανέργων συμμετεχόντων και μη στη ΣΕΚ. Όσο υψηλότερη είναι η ιεραρχία του επαγγέλματος των γονέων, με βάση την ταξινόμηση International Standard Classification of Occupations (ISCO 08), τόσο υψηλότερο είναι το οικονομικό τους κεφάλαιο. Ταυτόχρονα, το οικονομικό κεφάλαιο ορίζεται στην έρευνα του 2016 από το μηνιαίο εισόδημα των συμμετεχόντων και μη στη ΣΕΚ.

Το **πολιτισμικό κεφάλαιο** ορίζεται από το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων, τη συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες και την κατοχή πολιτισμικών αγαθών. Οι άνεργοι συμμετέχοντες και μη στη ΣΕΚ με γονείς με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, οι οποίοι συμμετέχουν σε πολιτιστικές δραστηριότητες και έχουν πρόσβαση σε πολιτισμικά αγαθά, λογίζονται ως κάτοχοι υψηλού πολιτισμικού κεφαλαίου. Μία σημαντική διαφοροποίηση της έρευνας του 2016 που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων δεν ταξινομείται σε πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά σε κατώτερη δευτεροβάθμια και πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια.

Το **κοινωνικό κεφάλαιο** συνίσταται στη συμμετοχή των ανέργων συμμετεχόντων και μη στη ΣΕΚ σε κοινωνικές οργανώσεις και κοινωνικά δίκτυα, υποδηλώνοντας την ενεργή συμμετοχή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Το **εκπαιδευτικό επίπεδο** των ανέργων συμμετεχόντων και μη στη ΣΕΚ συνίσταται στη βαθμίδα εκπαίδευσης που ολοκλήρωσαν επιτυχώς. Η ταξινόμηση είναι εκείνη της πρωτοβάθμιας ή κατώτερης δευτεροβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι άνεργοι με πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση λογίζονται ως φορείς χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, ενώ εκείνοι με τριτοβάθμια εκπαίδευση ως φορείς υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου.

Η συμμετοχή στη ΣΕΚ των ανέργων συνίσταται στη συμμετοχή τους σε σεμινάρια που εμπριέχουν θεωρητική και πρακτική άσκηση τους τελευταίους 12 μήνες, με βασική υπόθεση την παρακολούθησή τους για επαγγελματικούς λόγους. Ως εμπόδια λογίζονται οι παράγοντες που αποθαρρύνουν ή καθιστούν δύσκολη τη συμμετοχή των ανέργων στη ΔΒΜ. Τα εμπόδια διαχωρίζονται σε καταστασιακά, θεσμικά και προδιαθετικά.

Οι εκπαιδευτικές στρατηγικές αφορούν το κόστος της ΣΕΚ και ειδικότερα το αν ήταν δωρεάν ή επί πληρωμή, τον φορέα της ΣΕΚ (δημόσιος ή ιδιωτικός) και τον βαθμό χρήσης των γνώσεων από τους ανέργους συμμετέχοντες. Τα υποκείμενα υψηλής κοινωνικής προέλευσης τείνουν να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές δράσεις πολλές φορές επί πληρωμή, ως μία στρατηγική για την απόκτηση των «επιθυμητών» γνώσεων και δεξιοτήτων, σε αντίθεση με τα υποκείμενα χαμηλότερης κοινωνικής προέλευσης.

Η περίοδος αναφοράς των ερωτημάτων της Έρευνας Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007, του 2012 και του 2016 αφορά τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες τους τελευταίους 12 μήνες, πριν από την ημερομηνία διεξαγωγής της συνέντευξης. Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκαν πρωτογενή δεδομένα των δύο ερευνών. Για τη στατιστική τους επεξεργασία και ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο IBMSPSS (Statistical Package for the Social Sciences) Statistics 20. Η επιλογή αυτού του στατιστικού πακέτου έγκειται στο γεγονός πως αποτελεί το πιο διαδεδομένο πρόγραμμα στατιστικής ανάλυσης στις κοινωνικές επιστήμες. Για τη στατιστική ανάλυση των πρωτογενών δεδομένων γίνεται χρήση της περιγραφικής στατιστικής. Η στατιστική ανάλυση στηρίζεται στην κατανομή συχνοτήτων μίας μεταβλητής σε σχέση με τις κατηγορίες μίας άλλης ή και άλλων μεταβλητών. Ως εκ τούτου, διενεργήθηκε και μονομεταβλητή και διμεταβλητή ανάλυση.

6.3 Οι συμμετέχοντες στην έρευνα

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του δείγματος των ερευνών του 2007, του 2012 και του 2016. Με βάση τα δεδομένα που παρατίθενται παρακάτω, παρατηρείται ότι δεν υπήρχαν διαφορές μεταξύ των δύο φύλων και η πλειονότητα ήταν υποκείμενα μέσης ηλικίας. Σε ό,τι αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης, περισσότεροι δήλωσαν απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σημαντικές διαφορές εντοπίζονται και στα ποσοστά απασχόλησης και ανεργίας μεταξύ των τριών ερευνών. Το 2012 παρατηρείται μείωση του ποσοστού απασχόλησης και αύξηση του αντίστοιχου ανεργίας. Παράλληλα, αύξηση των ποσοστών ανεργίας παρατηρείται και στην έρευνα του 2016. Σε ό,τι αφορά τον τόπο διαμονής, στην έρευνα του 2007 (η μοναδική έρευνα που προσφέρει τέτοιου είδους δεδομένα) γίνεται αντιληπτό ότι η συντριπτική πλειονότητα κατοικούσε σε αστικές περιοχές, ενώ σε σχέση με την υπηκοότητα η συντριπτική πλειονότητα είχε ελληνική υπηκοότητα στις έρευνες του 2012 και του 2016.

Πίνακας 1. Τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, 2007, 2012 και 2016

	2007*	2012**	2016***
Φύλο			
Άνδρες	49,9	50,3	49,5
Γυναίκες	50,1	49,7	50,5
Ηλικία			
18-24	-	10,3	10,9
25-34	26,8	21,2	19,8
35-54	52,2	48,4	48,6
55-65	21,0	20,1	20,7
Υπηκοότητα			
Ελληνική	-	93,8	92,8
Χωρών ΕΕ	-	0,4	1,2
Άλλων χωρών	-	5,8	6,0
Επίπεδο εκπαίδευσης			
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	39,6	28,9	25,7
Δευτεροβάθμια	38,1	47,0	47,5
Τριτοβάθμια	22,3	24,1	26,9
Απασχόληση			
Απασχολούμενος/η	69,1	54,6	54,4
Άνεργος/η	6,1	18,4	20,3

Πίνακας 1. (συνέχεια)

Μαθητής/τρια ή Σπουδαστής/στρια	0,6	5,7	
Συνταξιούχος	7,7	7,7	
Μη εργαζόμενος (προβλ. υγείας)	1,5	1,1	
Νοικοκυρά	14,8	11,6	
Λοιπές περιπτώσεις	0,2	0,8	
Μη ενεργός/ή			25,3
Αστικότητα			
Αστικές	67,5	-	-
Ημιαστικές	13,6	-	-
Αγροτικές	18,8	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.
*N = 6.050.927, **N = 6.785.226, *** N = 6.580.709

Σημείωση 1: Η Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012 και η έρευνα του 2016 της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής δεν προσφέρουν πληροφορίες αστικότητας, ταξινομούν τους συμμετέχοντες/ουσες στις 13 περιφέρειες της Ελλάδας.

Σημείωση 2: Η Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007 της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής δεν προσφέρει πληροφορίες για την υπηκοότητα του δείγματος.

Σημείωση 3: Η Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016 της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής ταξινομεί το εργατικό δυναμικό σε εργαζόμενους, ανέργους και μη ενεργούς.

6.4 Η επίδραση της κοινωνικής προέλευσης και των κοινωνικών χαρακτηριστικών των ανέργων στη συμμετοχή τους στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση

Στον Πίνακα 2 αποτυπώνονται τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στη ΣΕΚ στις έρευνες του 2007, του 2012 και του 2016.

Πίνακας 2. Τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

	2007*	2012**	2016***
Φύλο			
Άνδρες	54,8	44,4	38,9
Γυναίκες	45,2	55,6	61,1
Ηλικία			
18-24	-	12,4	28,4
25-34	39,9	29,5	27,2
35-54	52,4	52,8	41,0

Πίνακας 2. (συνέχεια)

55-65	7,7	5,4	3,3
Υψηκότητα			
Ελληνική	-	98,5	92,2
Χωρών ΕΕ	-	0,8	3,4
Άλλων χωρών	-	0,7	4,3
Επίπεδο εκπαίδευσης			
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	8,6	7,6	5,8
Δευτεροβάθμια	35,7	38,9	57,2
Τριτοβάθμια	55,7	53,6	37
Απασχόληση			
Απασχολούμενος/η	93,4	81,5	53,9
Άνεργος/η	4,5	12,1	16,7
Μαθητής/τρια ή Σπουδαστής/στρια	0,8	5,9	-
Συνταξιούχος	0,6	0,2	-
Νοικοκυρά	0,7	0,3	-
Μη ενεργός/ή	-	-	29,4
Αστικότητα			
Αστικές	76,1	-	-
Ημιαστικές	10,4	-	-
Αγροτικές	13,5	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.
 *N = 416.584, **N = 549.506, ***N = 281.372

Μελετώντας τα δεδομένα της έρευνας του 2007, διαπιστώνεται ότι οι άνδρες συμμετείχαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τις γυναίκες στη ΣΕΚ. Ωστόσο, το 2012, οι γυναίκες αύξησαν τη συμμετοχή τους και συμμετείχαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άνδρες στη ΣΕΚ. Μάλιστα, στην έρευνα του 2016 οι γυναίκες παρουσίασαν πολύ υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής από τους άνδρες. Η ΕΕΕ δεν μας προσφέρει τη δυνατότητα για ασφαλή συμπεράσματα για τους λόγους που υποκίνησαν αυτή την υψηλή συμμετοχή των γυναικών. Σε ό,τι αφορά την ηλικία των συμμετεχόντων διαπιστώνουμε πως το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής παρουσίασαν τα υποκείμενα μέσης ηλικίας, ενώ στην έρευνα του 2016 παρατηρούνται υψηλά ποσοστά συμμετοχής των νέων. Όμως, αυτό που είναι ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι η συμμετοχή των γηραιότερων διαρκώς περιοριζόταν, επιβεβαιώνοντας τα πορίσματα της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης ενηλίκων για την περιορισμένη συμμετοχή των γηραιότερων στη ΔΒΜ. Σε σχέση με την υψηλότητα, η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων είχαν ελληνική υπηκοότητα.

Όμως, παρατηρήθηκε σημαντική πρόοδος στη συμμετοχή των υποκειμένων στη ΔΒΜ για τα υποκείμενα που δεν διαθέτουν ελληνική υπηκοότητα.

Επιπλέον, όπως καταδεικνύουν τα δεδομένα των ερευνών, η συμμετοχή στη ΣΕΚ αποτέλεσε κυρίως χαρακτηριστικό των υποκειμένων με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, ενώ ιδιαίτερα χαμηλά ήταν τα ποσοστά συμμετοχής των υποκειμένων με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο στη ΣΕΚ. Τα ποσοστά αυτά μειώθηκαν περαιτέρω στις έρευνες του 2012 και του 2016. Αξιοσημείωτο, όμως, είναι το γεγονός ότι στην έρευνα του 2016 πολλαπλασιάστηκαν τα ποσοστά συμμετοχής των υποκειμένων με δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αναφορικά με την κατάσταση απασχόλησης, παρατηρείται ότι οι εργαζόμενοι αποτέλεσαν τη συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων στη ΣΕΚ, ενώ οι άνεργοι συμμετείχαν σε πολύ μικρότερο βαθμό έναντι των εργαζομένων. Μάλιστα, παρατηρείται μια αισθητή αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ανέργων στη ΣΕΚ στις έρευνες του 2012 και του 2016, η οποία όμως μπορεί να θεωρηθεί αποτέλεσμα της αύξησης της ανεργίας και της μείωσης του ποσοστού των απασχολούμενων. Ταυτόχρονα, στην έρευνα του 2016 αυξήθηκαν τα ποσοστά συμμετοχής των οικονομικά μη ενεργών, γεγονός που καταδεικνύει ότι η ΣΕΚ αποτέλεσε στρατηγική τους για την (επαν)ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Αναφορά πρέπει να γίνει και στο γεγονός της άνισης συμμετοχής στη ΣΕΚ με βάση τον τόπο διαμονής. Τα υποκείμενα που κατοικούσαν σε αστικές περιοχές αποτέλεσαν τη μεγάλη πλειονότητα των συμμετεχόντων στη ΣΕΚ. Οι ανισότητες στη συμμετοχή όσον αφορά την ηλικία, το φύλο, την εθνικότητα και τον τόπο διαμονής επιβεβαιώνουν τα διδάγματα της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Πίνακας 3. Τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων συμμετεχόντων στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

	2007*	2012**	2016***
Φύλο			
Άνδρες	28,0	39,0	34,0
Γυναίκες	72,0	61,0	66,0
Ηλικία			
18-24	-	31,3	18,7
25-34	57,2	29,2	36,6
35-54	42,8	29,5	47,7
55-65	-	-	-
Υπηκοότητα			
Ελληνική	-	100,0	81,5
Χωρών ΕΕ	-	-	-
Άλλων χωρών	-	-	18,5

Πίνακας 3. (συνέχεια)

Επίπεδο εκπαίδευσης			
Πρωτοβάθμια ή και κατώτερη δευτεροβάθμια	-	10,9	10,7
Δευτεροβάθμια	49,8	46,7	42,9
Τριτοβάθμια	50,2	42,4	46,4
Αστικότητα			
Αστικές	47,0	-	-
Ημιαστικές	22,8	-	-
Αγροτικές	30,3	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.
*N = 18.661, **N = 66.274, ***N = 46.721

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα δεδομένα της συμμετοχής των ανέργων στη ΣΕΚ στις έρευνες του 2007, του 2012 και του 2016 που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3. Μελετώντας αυτά τα δεδομένα, γίνεται αντιληπτό πως οι άνεργες γυναίκες συμμετείχαν περισσότερο από τους άνεργους άνδρες στη ΣΕΚ, γεγονός ιδιαίτερα ενδιαφέρον, αν αναλογιστεί κανείς τη μεγαλύτερη συμμετοχή των ανδρών στη ΣΕΚ με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία και έρευνες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως τα υποκείμενα ηλικίας 18-34 ετών αποτέλεσαν την πλειονότητα των συμμετεχόντων, ενώ τα υποκείμενα ηλικίας 55-65 ετών δεν συμμετείχαν στη ΣΕΚ. Ενδιαφέρον, όμως, παρουσιάζει και το γεγονός πως η πλειονότητα των συμμετεχόντων είχαν ελληνική υπηκοότητα και δεν συμμετείχαν στη ΣΕΚ υποκείμενα διαφορετικής υπηκοότητας. Ωστόσο, υπάρχει μεγάλη πρόοδος αναφορικά με τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ στην έρευνα του 2016. Σε ό,τι έχει να κάνει με το επίπεδο εκπαίδευσης παρατηρείται ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες στη ΣΕΚ είχαν τουλάχιστον ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ οι άνεργοι με πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση παρουσίασαν χαμηλά ποσοστά συμμετοχής στη ΣΕΚ. Ωστόσο, ένα σημαντικό στοιχείο που γίνεται αντιληπτό είναι ότι, ενώ στην έρευνα του 2007 δεν υπήρχαν συμμετέχοντες στη ΣΕΚ με πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στην έρευνα του 2012 εντοπίζονται συμμετέχοντες στη ΣΕΚ με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Όμως, τα ποσοστά συμμετοχής τους δεν παρουσίασαν στη συνέχεια την ίδια αυξητική τάση. Μάλιστα, στην έρευνα του 2016 φαίνεται ότι υπήρξε μείωσή τους, ενώ παράλληλα αυξήθηκαν τα ποσοστά συμμετοχής εκείνων με τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τέλος, στην έρευνα του 2007 παρατηρείται ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων ανέργων διέμενε στα αστικά κέντρα.

Στον Πίνακα 4 παρουσιάζονται τα δεδομένα αναφορικά με το επάγγελμα του πατέρα, που αποτελεί έναν διαδομένο δείκτη της οικονομικής και κοινωνικής προέλευσης των υποκειμένων. Όπως παρατηρείται στην έρευνα του 2007, οι περισσότεροι άνεργοι (συμμετέχοντες και μη στη ΣΕΚ) είχαν πατέρα του οποίου το επάγγελμα βρισκόταν χαμηλά στην ιεραρχία ταξινόμησης ISCO-08. Ωστόσο, στην έρευνα του 2012, παρατηρείται μια

σημαντική διαφοροποίηση, αφού η πλειονότητα των συμμετεχόντων ανέργων στη ΣΕΚ είχε πατέρα που ασχολούνταν με επαγγέλματα υψηλά στην ιεραρχία ταξινόμησης των επαγγελμάτων ISCO-08. Αντίθετα, η πλειονότητα των ανέργων που δεν συμμετείχαν στη ΣΕΚ ήταν υποκείμενα με πατέρα που ασχολούνταν με επαγγέλματα χαμηλά στην ιεραρχία ταξινόμησης ISCO-08.

Στον Πίνακα 5 αποτυπώνονται τα δεδομένα για τα επαγγέλματα της μητέρας. Μολονότι στη βιβλιογραφία επικρατεί η θεώρηση πως το επάγγελμα του πατέρα αποτελεί τον σημαντικότερο δείκτη κοινωνικής προέλευσης των υποκειμένων, εξίσου χρήσιμα συμπεράσματα προκύπτουν και από το επάγγελμα της μητέρας.

Όπως μπορεί να διαπιστωθεί από τα δεδομένα που προσφέρονται στους παρακάτω πίνακες, στην έρευνα του 2007 η πλειονότητα των γυναικών δεν είχαν εργαστεί ποτέ. Οι μητέρες των συμμετεχόντων ανέργων καταπιάνονταν με επαγγέλματα χαμηλά στην ιεραρχία της ISCO-08. Στους μη συμμετέχοντες, η πλειονότητα των μητέρων εργαζόνταν σε επαγγέλματα χαμηλά στην ταξινόμηση ISCO-08, ενώ υπήρχαν και μητέρες με επαγγέλματα υψηλά στη σχετική ταξινόμηση. Από την άλλη πλευρά, στην έρευνα του 2012 δεν υπήρχαν δεδομένα για τις γυναίκες που δεν είχαν εργαστεί ποτέ, εξού και το μικρότερο δείγμα σε σχέση με τους άνδρες και με το αντίστοιχο των γυναικών του 2007. Ωστόσο, διαφαίνεται ότι η πλειονότητα των μητέρων των ανέργων συμμετεχόντων στη ΣΕΚ ασχολούνταν με επαγγέλματα υψηλότερα στην ιεραρχία σε σχέση με τους ανέργους μη συμμετέχοντες στη ΣΕΚ.

Πίνακας 4. Επάγγελμα πατέρα ανέργων συμμετεχόντων και μη στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Επάγγελμα πατέρα	2007		2012	
	Άνεργοι συμμετέχοντες * (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες** (%)	Άνεργοι συμμετέχοντες † (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες‡ (%)
Μέλη των βουλευόμενων σωμάτων, ανώτατα και ανώτερα διευθυντικά στελέχη	5,7	6,3	1,2	2,7
Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα	5,7	4,1	34,5	5,3

Πίνακας 4. (συνέχεια)

Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί	-	4,3	2,1	1,9
Υπάλληλοι γραφείου	9,6	6,0	22,7	10,7
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές	15,9	7,6	14,3	12,1
Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	22,7	26,9	2,8	23,1
Ειδικευμένοι τεχνίτες	24,3	22,0	11,5	26,1
Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων	5,5	12,5	6,9	16,4
Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικρο-επαγγελματίες	3,6	6,2	3,9	1,7
Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν	-	0,2	-	-
Δεν εργάστηκε ποτέ	3,7	0,3	-	-
ΔΓ/ΔΑ	3,1	3,6	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων αρχείων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.
 *N = 17.310, **N = 320.003, †N = 65.160, ‡N = 1.016.075

Πίνακας 5. Επάγγελμα μητέρας ανέργων συμμετεχόντων και μη στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Επάγγελμα μητέρας	2007		2012	
	Άνεργοι συμμετέχοντες* (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες** (%)	Άνεργοι συμμετέχοντες† (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες‡ (%)
Μέλη των βουλευόμενων σωμάτων, ανώτατα και ανώτερα διευθυντικά στελέχη	-	2,0	-	0,2
Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα	-	3,7	18,6	7,0
Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί	-	1,7	2,9	5,1
Υπάλληλοι γραφείου	23,1	7,1	33,6	7,3
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές	16,9	6,3	30,3	18,4
Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	21,4	24,5	2,4	36,5
Ειδικευμένοι τεχνίτες	-	3,5	4,5	9,6
Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων	-	3,0	-	5,3

Πίνακας 5. (συνέχεια)

Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικρο- επαγγελματίες	-	6,3	7,7	10,6
Δεν εργάστηκε ποτέ	38,6	40,2	-	-
ΔΓ/ΔΑ	-	1,7	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.
*N = 17.311, **N = 320.246, †N = 27.224, ‡N = 456.510

Στον Πίνακα 6 παρουσιάζονται τα δεδομένα των ερευνών του 2007 και του 2012 σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των ανέργων συμμετεχόντων και μη στη ΣΕΚ. Το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων αποτελεί με τη σειρά του σημαντικό δείκτη της κοινωνικής προέλευσης των ανέργων και συνδέεται άμεσα με το πολιτισμικό τους κεφάλαιο. Αντίθετα από το επάγγελμα των γονέων, όπου καθοριστικός δείκτη κοινωνικής προέλευσης αποτελεί το επάγγελμα του πατέρα, η βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας δρα καταλυτικότερα στην ανάπτυξη των παιδιών και στην ανάπτυξη στάσεων ως προς την εκπαίδευση και κατάρτιση. Όπως παρατηρείται στην έρευνα του 2007, το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων των συμμετεχόντων ανέργων ήταν σχετικά χαμηλό. Το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων ήταν ακόμη χαμηλότερο για τους άνεργους μη συμμετέχοντες στη ΣΕΚ. Παρ' όλα αυτά, όπως το επάγγελμα των γονέων, έτσι και το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων των συμμετεχόντων ανέργων στη ΣΕΚ στην έρευνα του 2012 ήταν υψηλότερο έναντι του εκπαιδευτικού επιπέδου των γονέων των μη συμμετεχόντων ανέργων στη ΣΕΚ. Αξιοσημείωτο ήταν ότι το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα ήταν συγκριτικά υψηλότερο από εκείνο της μητέρας των συμμετεχόντων ανέργων στη ΣΕΚ. Τα δεδομένα αυτά καταδεικνύουν πως κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης οι άνεργοι με γονείς με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο συμμετείχαν σε μεγαλύτερο βαθμό στη ΣΕΚ από τους άνεργους με γονείς με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο.

Πίνακας 6. Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων ανέργων συμμετεχόντων και μη στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων	2007		2012	
	Άνεργοι συμμετέχοντες (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες (%)	Άνεργοι συμμετέχοντες (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες (%)
Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα				
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	49,9	75,5	26,3	61,2
Δευτεροβάθμια	50,1	18,8	33,7	29,0
Τριτοβάθμια	-	5,7	40,1	9,8
Σύνολο (N)	18.661	319.102	66.275	1.110.442
Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας				
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	57,8	73,4	41,6	65,0
Δευτεροβάθμια	42,2	20,5	46,6	27,2
Τριτοβάθμια	-	6,1	11,8	7,9
Σύνολο (N)	18.660	321.236	66.275	1.111.448

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Αντίστοιχα, φαίνεται ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων και, κατ' επέκταση, των πολιτισμικό κεφαλαίο των ανέργων άσκησαν σημαντική επίδραση στον βαθμό συμμετοχής και μη συμμετοχής στη ΣΕΚ και στην έρευνα του 2016.

Πίνακας 7. Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων ανέργων συμμετεχόντων και μη στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων

Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων	2016	
	Άνεργοι συμμετέχοντες (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες (%)
Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα		
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	63,8	67,0
Δευτεροβάθμια	7,5	22,2

Πίνακας 7. (συνέχεια)

Τριτοβάθμια	28,7	10,8
Σύνολο (N)	44968	1123464
Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας		
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	63,7	68,9
Δευτεροβάθμια	10,4	20,9
Τριτοβάθμια	25,9	10,2
Σύνολο (N)	45838	1122744

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Για τη μεγαλύτερη εμβάθυνση στην επίδραση του πολιτισμικού κεφαλαίου στη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ, στον Πίνακα 8 παρουσιάζονται τα επίπεδα συμμετοχής με βάση τη συμμετοχή τους σε πολιτιστικές δραστηριότητες και στην κατοχή πολιτισμικών αγαθών. Η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες και η πρόσβαση σε πολιτιστικά αγαθά, όπως είναι η ανάγνωση εφημερίδων ή η ανάγνωση βιβλίων, αποτελούν σημαντικούς δείκτες κοινωνικής προέλευσης, καθώς υποδηλώνουν το πολιτισμικό κεφάλαιο. Όπως θα υποστηριχθεί στη συνέχεια, οι άνεργοι που συμμετείχαν στη ΣΕΚ συμμετείχαν παράλληλα περισσότερο σε πολιτιστικές δραστηριότητες και είχαν μεγαλύτερη πρόσβαση σε πολιτιστικά αγαθά από τους ανέργους που δεν συμμετείχαν στη ΣΕΚ. Αυτές οι ανισότητες στη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ γίνονταν εντονότερες κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Πίνακας 8. Η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες των ανέργων συμμετεχόντων και μη στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Μεταβλητή	2007		2012	
	Άνεργοι συμμετέχοντες (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες (%)	Άνεργοι συμμετέχοντες (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες (%)

Παρακολούθηση ζωντανών παραστάσεων

1-6 φορές	51,8	40,7	55,0	41,1
Περισσότερες από 6 φορές	7,3	2,9	23,0	4,1
Δεν πήγε καθόλου	37,6	56,4	22,0	54,7
Σύνολο (N)	17.226	325.334	66.275	1.126.950

Πίνακας 8. (συνέχεια)

Παρακολούθηση κινηματογράφου				
1-6 φορές	70,3	44,6	49,4	39,4
Περισσότερες από 6 φορές	5,2	9,0	26,5	5,3
Δεν πήγε καθόλου	24,4	46,4	24,0	55,3
Σύνολο (N)	18.661	323.398	66.275	1.118.894
Επίσκεψη σε μουσεία, γκαλερί, αρχαιολ. χώρους				
1-6 φορές	21,5	17,7	40,9	22,9
Περισσότερες από 6 φορές	-	1,4	11,3	1,8
Δεν πήγε καθόλου	78,5	80,9	47,7	75,3
Σύνολο (N)	18.661	319.776	64.837	1.114.753
Παρακολούθηση ζωντανά αθλητικού γεγονότος				
1-6 φορές	19,4	23,1	19,6	24,1
7-12 φορές	7,9	4,3	4,1	6,5
Δεν πήγε καθόλου	72,6	72,6	76,3	69,5
Σύνολο (N)	18.661	326.636	66.274	1.113.816
Ανάγνωση εφημερίδων				
Κάθε μέρα ή σχεδόν κάθε μέρα	52,4	27,4	26,8	17,4
Τουλάχιστον 1 φορά την εβδομάδα	31,5	37,1	35,0	33,2
Τουλάχιστον 1 φορά τον μήνα	6,4	9,2	6,4	11,7
Λιγότερο από 1 φορά τον μήνα	2,2	13,5	22,9	10,5
Ποτέ	7,5	12,8	8,9	27,2
Σύνολο (N)	18.660	322.384	66.275	1.128.266
Όχι	33,3	46,1	-	-
Λιγότερα από 5	-	-	28,3	31,1
5 έως 10	-	-	26,5	11,6
Περισσότερα από 10	-	-	36,9	7,8
Ποτέ	-	-	8,4	49,4
Σύνολο (N)	18.660	315.565	66.274	1.119.508

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Στον Πίνακα 9 παρουσιάζονται τα δεδομένα για τη συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα και οργανώσεις στις έρευνες του 2007 και του 2012.

Πίνακας 9. Η συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα των ανέργων συμμετεχόντων και μη στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Μεταβλητή	2007		2012	
	Συμμετέχοντες άνεργοι (%)	Μη συμμετέχοντες άνεργοι (%)	Συμμετέχοντες άνεργοι (%)	Μη συμμετέχοντες άνεργοι (%)
Συμμετοχή σε πολιτικό κόμμα ή συνδικαλιστική οργάνωση	-	5,3	1,1	3,4
Σύνολο (N)	18.661	327.264	66.274	1.101.376
Συμμετοχή σε επαγγελματική οργάνωση	6,7	3,6	13,7	1,8
Σύνολο (N)	18.661	327.984	65.538	1.098.143
Συμμετοχή σε θρησκευτική ή εκκλησιαστική οργάνωση	3,9	1,7	-	2,7
Σύνολο (N)	18.661	327.984	65.538	1.099.914
Συμμετοχή σε αθλητικό σύλλογο ή λέσχη αναψυχής	3,5	3,6	6,5	7,8
Σύνολο (N)	18.661	327.984	66.274	1.107.921
Συμμετοχή σε φιλανθρωπικό σύλλογο	3,9	2,2	-	1,5
Σύνολο (N)	18.661	327.984	65.538	1.097.613
Συμμετοχή σε εθελοντικές δραστηριότητες	-	4,5	7,7	2,4
Σύνολο (N)	18.661	327.984	66.274	1.098.664
Συμμετοχή σε άλλες οργανώσεις	-	4,9	-	-
Σύνολο (N)	18.661	327.984	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Η συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα και οργανώσεις υποδηλώνει την κατοχή κοινωνικού κεφαλαίου που αποτελεί σημαντικό δείκτη της κοινωνικής προέλευσης ενός υποκειμένου. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί στην έρευνα του 2007, η συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα δεν επηρέασε τη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ, μιας και οι μη συμμετέχοντες άνεργοι συμμετείχαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους συμμετέχοντες στη ΣΕΚ σε κοινωνικά δίκτυα και οργανώσεις. Ωστόσο, στην έρευνα του 2012 παρατηρούμε πως η συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα των συμμετεχόντων στη ΣΕΚ αυξάνονταν και μάλιστα ήταν μεγαλύτερη από τη συμμετοχή των μη συμμετεχόντων ανέργων στη ΣΕΚ. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί και στην υψηλότερη, όπως έχει ήδη καταδειχθεί, κοινωνική προέλευση των συμμετεχόντων ανέργων στη ΣΕΚ στην έρευνα του 2012.

Πίνακας 10. Το μηνιαίο εισόδημα των συμμετεχόντων και μη στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Εισόδημα	2016	
	Άνεργοι συμμετέχοντες (%)	Άνεργοι μη συμμετέχοντες (%)
Έως 399€	19,4	21,7
400-599€	25,5	15,3
600-699€	2,7	8,3
700-899€	7,4	13,2
900-999€	2,3	11,1
1000-1199€	18,0	15,0
1200-1399€	14,4	6,6
1400-1799€	-	5,2
1800-2299€	10,2	2,4
2300€ και άνω	-	1,1
N	25122	846235

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Μολονότι δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το επάγγελμα των γονέων, τη συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες και σε κοινωνικά δίκτυα στην έρευνα του 2016, προσφέρεται η δυνατότητα να μελετηθεί η συμμετοχή στη ΣΕΚ με βάση το μηνιαίο εισόδημα των ανέργων. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον ότι ένα μεγάλο ποσοστό των ανέργων που συμμετείχαν στη ΣΕΚ είχαν χαμηλό εισόδημα. Το γεγονός αυτό ίσως να αναδεικνύει την προσφορά περισσότερων διαθέσιμων ευκαιριών κατάρτισης. Με το ζήτημα αυτό θα καταπιαστούμε στη συνέχεια. Ταυτόχρονα, όμως, οι άνεργοι που δεν συμμετείχαν στη ΣΕΚ ήταν εκείνοι με χαμηλό διαθέσιμο εισόδημα, αναδεικνύοντας την

ύπαρξη κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων στην πρόσβαση και συμμετοχή στη ΣΕΚ στην Ελλάδα.

Οι επόμενοι τρεις πίνακες φανερώνουν τα δεδομένα αναφορικά με το ποιος επωμίστηκε το κόστος της συμμετοχής στη ΣΕΚ.

Πίνακας 11. Κόστος εκπαιδευτικής δραστηριότητας συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007

	Άνεργοι
Πλήρωσα όλο το απαιτούμενο ποσό εγώ ή η οικογένειά μου	39,2
Πλήρωσα ένα μέρος του απαιτούμενου ποσού εγώ ή η οικογένειά μου	-
Δεν πλήρωσα κάποιο ποσό εγώ ή η οικογένειά μου	60,8
<i>N</i>	18.661

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Πίνακας 12. Κόστος εκπαιδευτικής δραστηριότητας συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012

	Άνεργοι
Πλήρωσα όλο το απαιτούμενο ποσό εγώ ή η οικογένειά μου	27,4
Ένα μέρος του ποσού πληρώθηκε από εμένα και ένα μέρος από κάποιον άλλον	8,9
Όλο το ποσό πληρώθηκε από κάποιον άλλον	63,6
Πλήρωσα κάποιο ποσό, αλλά δεν γνωρίζω αν ήταν όλο ή μέρος του απαιτούμενου και αν πλήρωσε κάποιος άλλος	-
<i>N</i>	66.274

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Πίνακας 13. Κόστος εκπαιδευτικής δραστηριότητας συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016

	Άνεργοι
Πλήρωσα μόνος μου όλο το απαιτούμενο ποσό	42,1
Ένα μέρος του ποσού πληρώθηκε από εμένα και ένα μέρος από κάποιον άλλον	3,2
Ήταν δωρεάν	23,7
Όλο το ποσό πληρώθηκε από κάποιον άλλον	30,9
<i>N</i>	46.722

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Αυτό που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι, παρά την πρόοδο που συντελέστηκε τα προηγούμενα χρόνια, ένα μεγάλο ποσοστό των ανέργων υποστήριξε ότι πλήρωσε εκείνο το κόστος της συμμετοχής στη ΣΕΚ. Αυτό είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, αν μελετηθεί και σε σχέση με τα δεδομένα του Πίνακα 10, τα οποία αναδείκνυαν ότι ένα μεγάλο ποσοστό ανέργων με χαμηλό εισόδημα παρακολούθησαν κάποιο πρόγραμμα ΣΕΚ. Σε αυτό το πλαίσιο, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι ιδιωτικές επενδύσεις για τη ΣΕΚ αυξήθηκαν.

Πίνακας 14. Κόστος εκπαιδευτικής δραστηριότητας συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων και κοινωνική πρόελευση συμμετεχόντων ανέργων

	2007		2012		
Μεταβλητή	Πλήρωσε ο ίδιος ή οικογένεια (%)	Δεν πλήρωσε (%)	Πλήρωσα μόνος το απαιτούμενο ποσό (%)	Ένας μέρος εγώ και ένα κάποιος άλλος (%)	Κάποιος άλλος όλο το ποσό (%)
Επάγγελμα πατέρα					
1	13,6	-	-	-	1,9
2	-	9,8	35,1	22,4	36,0
3	-	-	-	-	3,2
4	22,8	-	7,2	-	32,2
5	32,0	4,2	17,4	65,2	5,9
6	-	39,4	2,1	-	3,5
7	11,2	34,0	25,0	-	7,6
8	13,1	-	13,1	12,4	3,7
9	-	6,2	-	-	6,0
10	-	6,5	-	-	-
11	7,4	-	-	-	-
Σύνολο (N)	7.309	10.000	17.406	5.930	42.184
Επάγγελμα μητέρας					
2	-	-	17,5	-	23,3
3	-	-	-	-	4,7
4	54,8	-	46,1	-	36,5
5	26,7	9,8	-	100,0	25,9
6	-	37,0	-	-	3,9
7	-	-	19,1	-	-

Πίνακας 14. (συνέχεια)

9	-	-	17,3	-	5,8
10	18,6	53,2	-	-	-
Σύνολο (N)	7.311	10.000	6.430	3.867	16.927
Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα					
Πρωτοβάθμια	13,1	73,6	37,8	77,6	14,1
Δευτεροβάθμια	86,9	26,4	35,7	-	37,5
Τριτοβάθμια	-	-	26,5	22,4	48,4
Σύνολο (N)	7.310	11.350	18.161	5.930	42.184
Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας					
Πρωτοβάθμια	24,8	79,1	87,7	77,6	16,7
Δευτεροβάθμια	75,2	20,9	6,1	22,4	67,4
Τριτοβάθμια	-	-	6,2	-	15,9
Σύνολο (N)	7.310	11.351	18.161	5.930	42.184

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: 1 = μέλη βουλευόμενων σωμάτων, ανώτατα και ανώτερα διευθυντικά στελέχη, 2 = πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα, 3 = τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί, 4 = υπάλληλοι γραφείου, 5 α = απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, πωλητές, 6 = ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι, αλιείς, τεχνίτες, 7 = ειδικευμένοι τεχνίτες, 8 = χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων, 9 = ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες, 10 = δεν εργάστηκε ποτέ, 11 = ΔΓ/ΔΑ.

Αν και τα δεδομένα της έρευνας του 2016 δεν επιτρέπουν τη διεξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων αναφορικά με τη σχέση της κοινωνικής προέλευσης και του κόστους συμμετοχής στη ΣΕΚ, τα δεδομένα που προκύπτουν από τις έρευνες του 2007 και του 2012 καταδείκνυαν ότι οι άνεργοι χαμηλής κοινωνικής προέλευσης επωμίζονταν δυσανάλογα το κόστος της κατάρτισης (Πίνακας 13 και Πίνακας 14). Παρ' όλα αυτά, όπως φαίνεται στον Πίνακα 15, τα οικονομικά ασθενέστερα υποκείμενα συμμετείχαν στη ΣΕΚ δίχως να επωμιστούν το κόστος. Ωστόσο, είναι ενδιαφέρον να δούμε σε αυτό το σημείο τον διοργανωτή της κατάρτισης των ανέργων αλλά και τη χρησιμότητα των γνώσεων που αποκτήθηκαν.

Πίνακας 15. Το μηνιαίο εισόδημα των ανέργων συμμετεχόντων στη ΣΕΚ και η κατανομή του κόστους συμμετοχής

Εισόδημα	2016	
	Πλήρωσαν κάποιο ποσό (%)	Δεν πλήρωσαν κάποιο ποσό (%)
Έως 399€	-	27,6
400-599€	10,9	36,3

Πίνακας 15. (συνέχεια)

600-699€	6,4	-
700-899€	-	10,6
900-999€	-	8,3
1000-1199€	40,0	-
1200-1399€	20,3	17,1
1400-1799€	-	-
1800-2299€	22,8	-
2300€ και άνω	-	-
<i>N</i>	11308	17661

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Οι Πίνακες 16, 17 και 18 που ακολουθούν αναφέρονται σε δεδομένα για τον διοργανωτή της ΣΕΚ. Όπως παρατηρείται, οι άνεργοι στην έρευνα του 2007 συμμετείχαν σε εκπαιδευτικές δράσεις δημόσιων και ιδιωτικών εκπαιδευτικών οργανισμών. Στην έρευνα του 2012 οι άνεργοι κατέφευγαν σε ιδιώτες για την παροχή ΣΕΚ, ενώ στην έρευνα του 2016 σημαντικό ρόλο στην οργάνωση της ΣΕΚ διαδραμάτισαν, πέρα από τους ιδιώτες, οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, τα σωματεία και οι εργοδοτικές ενώσεις. Απουσίαζε, λοιπόν, ο ρόλος του κράτους στη διοργάνωση και παροχή ευκαιριών ΣΕΚ.

Πίνακας 16. Διοργανωτής εκπαιδευτικής δραστηριότητας συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007

	Άνεργοι
Δημόσιο ίδρυμα	37,3
Ιδιωτικό ίδρυμα	24,5
Επιχείρηση	13,6
Η ίδια η επιχείρηση	4,7
Εργοδοτικές ενώσεις	-
Συνδικάτο	-
Μη κερδοσκοπικά σωματεία	3,4
Μεμονωμένα άτομα	-
Μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί	11,3
Άλλο	5,2
<i>N</i>	18.121

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Πίνακας 17. Διοργανωτής εκπαιδευτικής δραστηριότητας συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012

	Άνεργοι
Επίσημο εκπαιδευτικό ίδρυμα	6,8
Άλλος εκπαιδευτικός οργανισμός	11,6
Εταιρεία	-
Ο εργοδότης	-
Εργοδοτικές ενώσεις, επιμελητήριο	8,6
Εργατικό σωματείο	-
Μη κερδοσκοπικά σωματεία	11,7
Ιδιώτης	23,1
Πολιτιστικό ίδρυμα	-
Άλλο	38,2
<i>N</i>	62628

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Πίνακας 18. Διοργανωτής εκπαιδευτικής δραστηριότητας συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016

	Άνεργοι
Επίσημο εκπαιδευτικό ίδρυμα	7,8
Άλλος εκπαιδευτικός οργανισμός	6,9
Άλλος μη εκπαιδευτικός οργανισμός	-
Ο εργοδότης	17,1
Εργοδοτικές ενώσεις, επιμελητήριο	19,6
Εργατικό σωματείο	-
Μη κερδοσκοπικά σωματεία	19,1
Ιδιώτης	15,4
Πολιτιστικό ίδρυμα	-
Άλλο	14,2
<i>N</i>	62628

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Πίνακας 19. Διοργανωτής εκπαιδευτικής δραστηριότητας συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007 και κοινωνική προέλευση συμμετεχόντων ανέργων

Μεταβλητή	Δημόσιο εκπ. ίδρυμα (%)	Ιδιωτικό εκπ. ίδρυμα (%)	Επιχείρηση (όχι εκπαιδ.) (%)	Η ίδια η επιχείρηση (%)	Μη κερδ. σωματεία (%)	Μη κερδ. οργανισμοί (%)	Άλλο (%)
Επάγγελμα πατέρα							
1	-	22,4	-	-	-	-	-
2	-	-	39,8	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-
4	-	37,6	-	-	-	-	-
5	43,2	-	-	-	-	20,5	-
6	25,8	-	-	-	-	36,1	100,0
7	31,0	18,4	60,2	100,0	-	11,7	-
8	-	21,6	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	100,0	-	-
10	-	-	-	-	-	31,7	-
11	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολο (N)	5.408	4.434	2.459	857	624	2.040	948
Επάγγελμα μητέρας							
4	43,2	37,6	-	-	-	-	-
5	-	44,0	39,8	-	-	-	-
6	25,8	-	-	-	100,0	36,1	100,0
10	31,0	18,4	60,2	100,0	-	63,9	-
Σύνολο (N)	5.408	4.434	2.459	857	624	2.040	948
Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα							
Πρωτοβάθμια	44,8	21,6	60,2	100,0	-	100,0	100,0
Δευτεροβάθμια	55,2	78,4	39,8	-	100,0	-	-
Σύνολο (N)	6.758	4.435	2.459	857	624	2.040	948
Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας							
Πρωτοβάθμια	44,8	40,8	60,2	100,0	100,0	100,0	100,0
Δευτεροβάθμια	55,2	59,2	39,8	-	-	-	-
Σύνολο (N)	6.758	4.435	2.459	857	624	2.040	948

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: 1 = μέλη βουλευόμενων σωμάτων, ανώτατα και ανώτερα διευθυντικά στελέχη, 2 = πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά

και συναφή επαγγέλματα, 3 = τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί, 4 = υπάλληλοι γραφείου, 5 = απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, πωλητές, 6 = ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι, αλιείς, τεχνίτες, 7 = ειδικευμένοι τεχνίτες, 8 = χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων, 9 = ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες, 10 = δεν εργάστηκε ποτέ, 11 = ΔΓ/ΔΑ.

Στον Πίνακα 19 παρουσιάζονται τα δεδομένα για την κοινωνική προέλευση των ανέργων συμμετεχόντων στη ΣΕΚ και τον διοργανωτή της εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Παρατηρούνται διαφορές ως προς την κοινωνική προέλευση, διότι οι άνεργοι υψηλότερης κοινωνικής προέλευσης, με βάση το επάγγελμα των γονέων, συμμετείχαν κυρίως σε εκπαιδευτικούς οργανισμούς, ενώ οι άνεργοι χαμηλής κοινωνικής προέλευσης συμμετείχαν, πέρα από εκπαιδευτικούς οργανισμούς, και σε φορείς όχι αμιγώς εκπαιδευτικούς, όπως μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και σωματεία. Αυτές οι διαφορές ως προς την κοινωνική προέλευση επιβεβαιώνονται και σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης, όπου τα υποκείμενα με γονείς με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο παρακολούθησαν εκπαιδευτικές δραστηριότητες ΣΕΚ, κυρίως σε εκπαιδευτικούς οργανισμούς, σε αντίθεση με τους ανέργους με γονείς με χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο που συμμετείχαν σε εκπαιδευτικές δράσεις μη εκπαιδευτικών οργανισμών, όπως είναι τα σωματεία και οι φιλανθρωπικές οργανώσεις.

Στον Πίνακα 20 αποτυπώνονται τα δεδομένα για τον διοργανωτή της εκπαιδευτικής δραστηριότητας και την κοινωνική προέλευση των ανέργων συμμετεχόντων στην έρευνα του 2012. Όπως παρατηρείται με βάση το επάγγελμα των γονέων, τα υποκείμενα χαμηλότερης κοινωνικής προέλευσης συμμετείχαν κυρίως στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα, ενώ τα υποκείμενα υψηλής κοινωνικής προέλευσης συμμετείχαν κατά κύριο λόγο σε ιδιωτικούς οργανισμούς. Το ίδιο μπορεί να διαπιστωθεί μελετώντας το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων. Πιο συγκεκριμένα, οι άνεργοι με γονείς με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο παρακολούθησαν κυρίως δράσεις του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος, ενώ οι άνεργοι με γονείς με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο έτειναν να συμμετέχουν σε ιδιωτικές δράσεις ΣΕΚ.

Πίνακας 20. Διοργανωτής εκπαιδευτικής δραστηριότητας συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012 και κοινωνική προέλευση συμμετεχόντων ανέργων

Μεταβλητή	Επίσημο εκπ. ίδρυμα (%)	Άλλος εκπ. φορέα (%)	Εμπορικό επιμελ./ εργοδ. ένωση		Μη κερδ. σωματεία (%)	Ιδιώτης (%)	Άλλο (%)
			επιμελ./ εργοδ. (%)	Μη κερδ. (%)			
Επάγγελμα πατέρα							
1	-	10,9	-	-	-	-	-
2	-	40,2	-	84,7	34,0	36,9	
3	-	-	-	-	9,4	-	

Πίνακας 20. (συνέχεια)

4	-	17,0	-	-	48,9	4,9
5	26,5	-	100,0	15,3	-	22,9
6	-	11,3	-	-	-	2,9
7	73,5	10,5	-	-	7,7	4,6
8	-	10,2	-	-	-	16,6
9	-	-	-	-	-	11,1
Σύνολο (N)	4.247	7.238	5.373	7.350	14.482	22.823
Επάγγελμα μητέρας						
2	100,0	20,3	-	100,0	28,3	-
3	-	31,1	-	-	-	-
4	-	-	-	-	40,6	29,9
5	-	-	-	-	19,4	55,8
6	-	-	-	-	-	5,8
7	-	48,6	-	-	-	-
9	-	-	-	-	11,7	8,5
Σύνολο (N)	729	2.530	-	1.124	9.524	11.468
Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα						
Πρωτοβάθμια	56,4	20,6	-	-	-	49,0
Δευτεροβάθμια	43,6	55,3	100,0	15,3	29,9	15,8
Τριτοβάθμια	-	24,1	-	84,7	70,1	35,2
Σύνολο (N)	4.247	7.238	5.373	7.350	14.482	23.938
Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας						
Πρωτοβάθμια	56,4	70,7	-	-	24,8	53,6
Δευτεροβάθμια	26,5	22,2	100,0	84,7	56,6	34,9
Τριτοβάθμια	17,2	7,1	-	15,3	18,6	11,6
Σύνολο (N)	4.247	7.239	5.373	7.350	14.483	23.938

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: 1 = μέλη βουλευόμενων σωμάτων, ανώτατα και ανώτερα διευθυντικά στελέχη, 2 = πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα, 3 = τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί, 4 = υπάλληλοι γραφείου, 5 = απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, πωλητές, 6 = ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι, αλιείς, τεχνίτες, 7 = ειδικευμένοι τεχνίτες, 8 = χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων, 9 = ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες, 10 = δεν εργάστηκε ποτέ, 11 = ΔΓ/ΔΑ.

Αν και τα δεδομένα της έρευνας του 2016 δεν επιτρέπουν την ανάλυση της συμμετοχής στη ΣΕΚ και την επιλογή διοργανωτή με βάση την κοινωνική προέλευση των ανέργων, ο Πίνακας 21 αποτυπώνει την επιλογή διοργανωτή με βάση το μηνιαίο εισόδημα των ανέργων.

Πίνακας 21. Το μηνιαίο εισόδημα των άνεργων και ο διοργανωτής της ΣΕΚ στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016

	Έως 999€	Άνω των 1000€
Επίσημο εκπαιδευτικό ίδρυμα	5,3	-
Άλλος εκπαιδευτικός οργανισμός	9,6	6,9
Άλλος μη εκπαιδευτικός οργανισμός	-	-
Ο εργοδότης	15,0	-
Εργοδοτικές ενώσεις, επιμελητήριο	-	-
Εργατικό σωματείο	-	-
Μη κερδοσκοπικά σωματεία	16,7	-
Ιδιώτης	28,1	25,4
Πολιτιστικό ίδρυμα	-	-
Άλλο	25,1	67,7
N	28970	9849

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Οι άνεργοι με μηνιαίο εισόδημα που δεν ξεπερνούσε τα 1.000 ευρώ συμμετείχαν σε προγράμματα ιδιωτών, των παλιών τους εργοδοτών και μη κερδοσκοπικών σωματείων. Ωστόσο, για ένα μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων παρέμενε αδιευκρίνιστος ο διοργανωτής της ΣΕΚ. Αντίστοιχα, η πλειονότητα των ανέργων με εισόδημα άνω των 1.000 ευρώ επέλεξε την επιλογή «Άλλο», γεγονός που δεν επιτρέπει τη διεξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων. Ωστόσο, είναι ιδιαίτερη αισθητή η απουσία του κράτους και των δημόσιων οργανισμών στην παροχή ΣΕΚ. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει τις τάσεις ιδιωτικοποίησης της εκπαίδευσης και κατάρτισης, αλλά και τον περιορισμό του ρόλου του κράτους, όπως υπαγορεύεται από τις προτεραιότητες του νεοφιλελευθερισμού.

Για την περαιτέρω εμβάθυνση στη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να μελετηθεί και ο βαθμός στον οποίο αξιοποίησαν οι άνεργοι τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απέκτησαν από τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ. Στον Πίνακα 22 παρουσιάζονται τα δεδομένα για τον βαθμό χρήσης των γνώσεων που αποκτήθηκαν στις έρευνες του 2007, του 2012 και του 2016.

Πίνακας 22. Βαθμός χρήσης γνώσεων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Μεταβλητή	Σε μεγάλο βαθμό (%)	Αρκετά (%)	Σε πολύ μικρό βαθμό (%)	Καθόλου (%)
Συμμετέχοντες 2007				
Άνεργοι*	53,1	28,9	9,0	9,0
Συμμετέχοντες 2012				
Άνεργοι**	28,1	36,3	16,4	19,2
Συμμετέχοντες 2016				
Άνεργοι***	16,1	43,2	19,5	21,2

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.
*N = 18.660, **N = 64.908, ***N = 45.3244.

Από τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων φάνηκε ότι οι άνεργοι δεν αξιοποίησαν σε μεγάλο βαθμό τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν από τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ, με εξαίρεση στην έρευνα του 2007. Μάλιστα, ο βαθμός χρησιμότητας των γνώσεων είναι μικρότερος στις έρευνες του 2012 και του 2016, γεγονός που αποτελεί σαφή ένδειξη για την αναποτελεσματικότητα της ΣΕΚ να ανταποκριθεί στις πολυδιάστατες ανάγκες των ανέργων. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να μελετηθεί ο βαθμός χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων που αναπτύχθηκαν, υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των ανέργων. Με τον τρόπο αυτόν επιχειρείται να αναδειχθούν οι διαφορετικές εκπαιδευτικές στρατηγικές των ανέργων, ανάλογα με τα δημογραφικά και κοινωνικά τους χαρακτηριστικά.

Στον Πίνακα 23 παρουσιάζονται τα δεδομένα από τον βαθμό χρήσης των γνώσεων από τη συμμετοχή στη ΣΕΚ των ανέργων, υπό το πρίσμα της κοινωνικής τους προέλευσης, στις έρευνες του 2007 και του 2012. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, το επάγγελμα των γονέων επιδρά καταλυτικά στον βαθμό χρήσης των γνώσεων από τη ΣΕΚ και στις δύο έρευνες. Μάλιστα, όσο πιο υψηλά βρισκόταν το επάγγελμα των γονέων στην ιεραρχία ISCO-08, τόσο υψηλότερος ήταν και ο βαθμός χρήσης των γνώσεων από τους ανέργους. Σε ό,τι αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων των ανέργων, μπορεί να παρατηρηθεί και στις δύο έρευνες ότι οι άνεργοι με γονείς με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης χρησιμοποίησαν σε μεγαλύτερο βαθμό τις γνώσεις που αποκόμισαν από τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ από τους ανέργους με γονείς με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο.

Πίνακας 23. Βαθμός χρήσης γνώσεων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007 και του 2012 και κοινωνική προέλευση συμμετεχόντων ανέργων

Μεταβλητή	2007				2012			
	Σε μεγάλο βαθμό	Αρκετά	Σε πολύ μικρό βαθμό	Καθόλου	Σε μεγάλο βαθμό	Αρκετά	Σε πολύ μικρό βαθμό	Καθόλου
Επάγγελμα πατέρα								
1	11,6	-	-	-	-	3,5	-	-
2	11,4	-	-	-	80,4	13	-	39,5
3	-	-	-	-	7,5	-	-	-
4	-	31	-	-	10,1	28,9	36,4	20,8
5	27,3	7,8	-	-	-	18,2	36,4	-
6	10	25,9	-	100	2	3,6	6,3	-
7	14,6	35,4	62,9	-	-	25,2	-	14,5
8	11,2	-	-	-	-	7,5	21	4,8
9	-	-	37,1	-	-	-	-	20,4
10	7,5	-	-	-	-	-	-	-
11	6,3	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολο (N)	8.559	5.385	1.681	1.685	18.235	22.466	10.632	12.457

Πίνακας 23. (συνέχεια)

Επάγγελμα μητέρας										
2	-	-	-	-	-	-	31	25,4	-	26
3	-	-	-	-	-	-	-	8,5	-	-
4	27,3	31	-	-	-	27,2	43,8	46	46	-
5	34,2	-	-	-	-	41,9	10,3	46	46	30,8
6	-	25,9	37,1	100	-	-	-	7,9	-	-
7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24,1
9	-	-	-	-	-	-	-	12	-	19,1
10	38,5	43,1	62,9	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολο (N)	8.559	5.385	1.681	1.685	1.685	4.419	9.305	8.400	5.100	
Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα										
Πρωτοβάθμια	51,1	43,1	14,2	100	2	24,1	57,4	31,3		
Δευτεροβάθμια	48,9	56,9	85,8	-	10,1	73,7	6,3	19,4		
Τριτοβάθμια	-	-	-	-	87	2,2	36,4	49,3		
Σύνολο (N)	9.909	5.385	1.682	1.685	18.235	23.583	10.632	12.457		
Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας										
Πρωτοβάθμια	51,4	43,1	100	100	2	46,2	63,6	65,8		
Δευτεροβάθμια	48,6	56,9	-	-	83,9	43,8	36,4	11		
Τριτοβάθμια	-	-	-	-	14,1	10	-	23,2		
Σύνολο (N)	9.909	5.385	1.681	1.685	18.235	23.582	10.632	12.457		

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: 1 = μέλη βολεμένου σαιμάτου, ανώτατα και ανώτερα διεθνικά στέλεχη, 2 = πρόσωπα που ασκούν επαγγελματικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα, 3 = τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί, 4 = υπάλληλοι γραφείων, 5 = απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, πωλητές, 6 = ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι, αλιείς, τεχνίτες, 7 = ειδικευμένοι τεχνίτες, 8 = χειριστές σταθμών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων, 9 = αναδικοκτατοί εργάτες, χερσόνωτες και μικροεπαγγέλματα, 10 = δέν εργάστηκε ποτέ, 11 = ΔΙ/ΔΑ.

Πίνακας 24. Βαθμός χρήσης γνώσεων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007 και του 2012 και δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά συμμετεχόντων ανέργων

Μεταβλητή	2007			2012				
	Σε μεγάλο βαθμό 1 (%)	Αρκετά 2 (%)	Σε πολύ μικρό βαθμό 3 (%)	Καθόλου 4 (%)	Σε μεγάλο βαθμό 5 (%)	Αρκετά 6 (%)	Σε πολύ μικρό βαθμό 7 (%)	Καθόλου 8 (%)
Φύλο								
Ανδρες	37,8	27,5	-	-	43,4	52,5	21	26,8
Γυναίκες	62,2	72,5	100	100	56,6	47,5	79	73,2
Ηλικία								
18-24	-	-	-	-	24,2	46,6	-	32
25-34	73,7	33,7	48,7	43,7	39,6	53,4	-	49,3
35-54	26,3	66,3	51,3	56,3	36,1	-	100	18,7
Επίπεδο εκπαίδευσης								
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	-	-	-	-	2	6,1	36,4	12,6
Δευτεροβάθμια	59,5	69	48,7	43,7	51,7	36,4	63,6	38,1
Τριτοβάθμια	40,5	31	51,3	56,3	46,2	57,4	-	49,3
Τόπος διαμονής								
Αστικές	61,3	31	37,1	-	-	-	-	-
Ημιαστικές	23,6	27,5	14,2	-	-	-	-	-
Αγροτικές	15,2	41,6	48,7	100	-	-	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή. 'N = 9.909, 'N = 5.385, 'N = 1.681, 'N = 1.685, 'N = 18.234, 'N = 23.582, 'N = 10.652, 'N = 12.457.

Στον Πίνακα 24 αποτυπώνονται τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στη ΣΕΚ υπό το πρίσμα του βαθμού χρήσης των γνώσεων και δεξιοτήτων από τη συμμετοχή στη ΣΕΚ. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα, και στις δύο έρευνες οι άνεργες γυναίκες σε σχέση με τους άνεργους άνδρες χρησιμοποίησαν σε μεγαλύτερο βαθμό τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απέκτησαν από τη συμμετοχή στη ΣΕΚ. Σε ό,τι αφορά την ηλικία και τον βαθμό χρήσης των γνώσεων από τη ΣΕΚ, οι άνεργοι έως 34 ετών απάντησαν πως χρησιμοποίησαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τα υποκείμενα μέσης ηλικίας τις γνώσεις και δεξιότητες που αποκόμισαν από τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ. Επιπλέον, και στις δύο έρευνες οι άνεργοι με τριτοβάθμια εκπαίδευση αξιοποίησαν σε μικρότερο βαθμό από τους άνεργους χαμηλότερου εκπαιδευτικού επίπεδου τις γνώσεις που απέκτησαν από τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ. Τέλος, σε σχέση με την αστικότητα, οι άνεργοι που κατοικούσαν σε αστικές περιοχές στην έρευνα του 2007 χρησιμοποίησαν σε μεγαλύτερο βαθμό τις γνώσεις που απέκτησαν από τη ΣΕΚ από τους άνεργους που κατοικούσαν σε ημιαστικές και αγροτικές περιοχές.

Εξίσου ενδιαφέρον είναι να μελετηθεί ο βαθμός χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων υπό το πρίσμα των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των ανέργων στην έρευνα του 2016. Με τα διαθέσιμα στοιχεία, στον Πίνακα 25 μελετάται ο βαθμός χρησιμότητας υπό το πρίσμα του πολιτισμικού κεφαλαίου (με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων).

Πίνακας 25. Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων και βαθμός χρήσης των γνώσεων και δεξιοτήτων στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016

	Σε μεγάλο βαθμό	Αρκετά	Σε πολύ μικρό βαθμό	Καθόλου
Πατέρας				
Κατώτερη δευτεροβάθμια ή πρωτοβάθμια (N = 27310)	12,0	66,9	6,8	14,2
Δευτεροβάθμια (N = 3360)	-	18,5	33,2	49,4
Τριτοβάθμια (N = 12900)	24,4	5,3	45,7	24,7
Μητέρα				
Κατώτερη δευτεροβάθμια ή πρωτοβάθμια (N = 27787)	21,2	58,1	6,7	14,0
Δευτεροβάθμια (N = 4774)	29,3	35,9	-	34,8
Τριτοβάθμια (N = 11879)	-	14,5	58,7	26,8

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Τα δεδομένα του Πίνακα 25 καταδεικνύουν ότι οι άνεργοι με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης γονέων (σημαντική διάσταση του πολιτισμικού κεφαλαίου) φαίνεται ότι αξιοποίησαν σε μεγαλύτερο βαθμό τις γνώσεις και τις δεξιότητες από τους άνεργους με

γονείς με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο. Όμως, δεν μπορούν να γίνουν συγκρίσεις με τις έρευνες του 2007 και του 2012, καθώς δεν έχουμε στοιχεία για τους γονείς που δεν συμμετείχαν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Για λόγους περαιτέρω εμβάθυνσης, ο πίνακας που ακολουθεί μελετά τον βαθμό χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων σε σχέση με το μηνιαίο εισόδημα των ανέργων.

Πίνακας 26. Μηνιαίο εισόδημα και βαθμός χρήσης των γνώσεων και δεξιοτήτων στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016

	Σε μεγάλο βαθμό	Αρκετά	Σε πολύ μικρό βαθμό	Καθόλου
Έως 399€ (N = 4878)	-	100,0	-	-
400-599€ (N = 7645)	-	-	57,0	43,0
600-699€ (N = 683)	100,0	-	-	-
700-899€ (N = 1869)	-	-	100,0	-
900-999€ (N = 1473)	40,0	-	-	60,0
1000-1199€ (N = 3125)	22,9	77,1	-	-
1200-1399€ (N = 5327)	45,6	43,1	-	11,3
1800-2299€ (N = 2574)	-	40,2	59,8	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Παρατηρείται ότι όσο πιο υψηλό είναι το μηνιαίο εισόδημα, τόσο μεγαλύτερος είναι και ο βαθμός χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν από τη συμμετοχή στη ΣΕΚ. Οι άνεργοι με υψηλότερο εισόδημα, όπως αναδείχθηκε, ακολούθησαν διαφορετικές στρατηγικές από τους ανέργους με χαμηλό μηνιαίο εισόδημα όσον αφορά το κόστος της ΣΕΚ και την επιλογή διοργανωτή. Οι επιλογές τους φαίνεται ότι τους πρόσφεραν περισσότερο χρήσιμες γνώσεις και δεξιότητες από τους ανέργους με χαμηλό μηνιαίο εισόδημα. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει τις ανισότητες που ενυπάρχουν και χαρακτηρίζουν τη ΔΒΜ, αλλά και έρχονται σε σύγκρουση με το αφήγημα περί ισότητας των ευκαιριών.

Στον Πίνακα 27 ο βαθμός χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων μελετάται υπό το πρίσμα του φύλου, της ηλικίας, της υπηκοότητας και του επιπέδου εκπαίδευσης των συμμετεχόντων στη ΣΕΚ.

Πίνακας 27. Τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων ανέργων στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και ο βαθμός χρήσης των γνώσεων και δεξιοτήτων στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016

	Σε μεγάλο βαθμό	Αρκετά	Σε πολύ μικρό βαθμό	Καθόλου
Φύλο				
Άντρας	9,4	37,2	21,1	62,9
Γυναίκα	90,6	62,8	78,9	37,1
<i>N</i>	7282	19582	8838	9862
Ηλικία				
18-24	31,2	11,1	38,5	9,2
25-34	60,7	18,2	61,5	23,5
35-54	8,1	70,7	-	67,3
55-65	-	-	-	-
<i>N</i>	7283	19583	8838	9622
Υπηκοότητα				
Ελληνική (<i>N</i> = 36155)	72,6	65,5	100,0	100,0
Χωρών ΕΕ (<i>N</i> = 0)	-	-	-	-
Άλλων χωρών (<i>N</i> = 8546)	27,4	34,5	-	-
<i>N</i>	7282	18959	8838	9662
Επίπεδο εκπαίδευσης				
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	9,4	17,6	-	12,8
Δευτεροβάθμια	20,0	73,6	-	32,7
Τριτοβάθμια	70,6	8,7	100,0	44,5
<i>N</i>	7283	19583	8838	9622

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Με βάση τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι οι άνεργες γυναίκες αξιοποίησαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άνεργους άνδρες τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν από τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ. Ταυτόχρονα, σε ό,τι έχει να κάνει με την ηλικία, ένα μεγάλο ποσοστό των ανέργων μέσης ηλικίας υποστήριξαν ότι οι γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν δεν ήταν καθόλου χρήσιμες, ενώ ένα μικρό ποσοστό υποστήριξαν ότι του φάνηκαν χρήσιμες σε πολύ μεγάλο βαθμό. Οι συμμετέχοντες με ελληνική υπηκοότητα φάνηκε πως αξιοποίησαν περισσότερο τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν έναντι εκείνων με μη ελληνική υπηκοότητα. Επιπλέον, σε ό,τι έχει να κάνει με το επίπεδο εκπαίδευσης, τον μεγαλύτερο βαθμό χρησιμότητας παρουσίασαν

οι άνεργοι με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι οι άνεργοι με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο ήταν η πλειονότητα εκείνων που υποστήριξαν ότι οι γνώσεις και οι δεξιότητες δεν τους φάνηκαν καθόλου χρήσιμες. Τα δεδομένα της έρευνας του 2016 δεν παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις από τα δεδομένα των ερευνών του 2007 και του 2012 όσον αφορά τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων ανέργων στη ΣΕΚ και τον βαθμό χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων. Η μόνη διαφορά με τις προηγούμενες έρευνες ήταν ο μεγαλύτερος βαθμός χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων από τις γυναίκες, κάτι που ήταν ένα ιδιαίτερα ενθαρρυντικό στοιχείο. Παρ' όλα αυτά, διαχρονικά παρουσιάζονται διαφορές και ανισότητες ως προς την πρόσβαση, τη συμμετοχή και τα αποτελέσματα της συμμετοχής των ανέργων στη ΣΕΚ με βάση τα δημογραφικά και κοινωνικά τους χαρακτηριστικά. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει τον ρόλο της ΣΕΚ και της ΔΒΜ γενικότερα στην (ανα) παραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων.

6.5 Τα εμπόδια συμμετοχής των ανέργων στη ΣΕΚ

Διαμέσου της μελέτης των εμποδίων συμμετοχής στη ΣΕΚ επιχειρείται η περαιτέρω εμβάθυνση στην επίδραση των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των ανέργων στην (ανα)παραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων. Στον Πίνακα 28 παρουσιάζονται τα δεδομένα για τους λόγους της μη συμμετοχής των μη συμμετεχόντων σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Στην έρευνα του 2007 το μεγαλύτερο εμπόδιο των ανέργων ήταν το κόστος και ακολουθούσαν οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Τα δύο αυτά εμπόδια χαρακτηρίζονται ως δομικά με βάση τη θεωρητική επεξεργασία που προηγήθηκε και συνδέονται με τις προνοιακές πολιτικές του κράτους και τον βαθμό στον οποίο αυτές μπορούν να ανατρέψουν τα εμπόδια αυτά. Επιπλέον, πολλοί άνεργοι ανέφεραν ως εμπόδια το γεγονός ότι δεν χρειάζονταν περαιτέρω εκπαίδευση και κατάρτιση, την κατάσταση της υγείας τους και την ηλικία τους. Εμπόδια που μπορούν να χαρακτηριστούν ως καταστασιακά και προδιαθετικά.

Αντίστοιχα, στην έρευνα του 2012 το σημαντικότερο εμπόδιο ήταν το κόστος της συμμετοχής, το οποίο έγινε εντονότερο απ' ό,τι στην έρευνα του 2007. Ακολούθησε η έλλειψη προσωπικών λόγων για εκπαίδευση και οι οικογενειακές υποχρεώσεις.

Πίνακας 28. Λόγοι μη επιθυμίας συμμετοχής των ανέργων σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

	2007	2012
Λ1	12,7	-
Λ2	6,0	6,7
Λ3	21,1	28,7
Λ4	19,1	12,8
Λ5	2,0	-
Λ6	2,0	0,6
Λ7	9,3	-
Λ8	0,8	-
Λ9	20,0	-
Λ10	-	0,9
Λ11	-	27,0
Λ12	-	6,2
Λ13	-	5,1
Λ14	-	1,8
Λ15	7,1	10,1

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

*N = 185.037, **N = 592.585.

Σημείωση: Λ1 = Λόγω της ηλικίας/της κατάστασης της υγείας μου, Λ2 = Δεν έχω τα απαιτούμενα προσόντα, Λ3 = Δεν είχα τη δυνατότητα να καλύψω το κόστος, Λ4 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, Λ5 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονταν με τις ώρες εργασίας μου, Λ6 = Δεν υπήρχε η δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, Λ7 = Δεν αισθάνομαι άνετα με την ιδέα να επιστρέψω στο σχολείο, Λ8 = Η δουλειά μου δεν απαιτεί να εκπαιδευτώ, Λ9 = Δεν έχω προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτώ, Λ10 = Δεν είχα υποστήριξη από τον εργοδότη μου, Λ11 = Δεν χρειάζομαι άλλη εκπαίδευση, Λ12 = Δεν βρήκα κατάλληλο πρόγραμμα, Λ13 = Δεν εξυπηρετούσαν οι ώρες, Λ14 = Δεν είχα πρόσβαση σε internet, Λ15 = Άλλος/άλλοι προσωπικός/οί λόγος/οι.

Πίνακας 29. Τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που δεν επιθυμούν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007

Μεταβλητή	Λ1 (%)	Λ2 (%)	Λ3 (%)	Λ4 (%)	Λ5 (%)	Λ6 (%)	Λ7 (%)	Λ8 (%)	Λ9 (%)	Λ10 (%)	Λ11 (%)
Φύλο											
Άνδρες (N = 96.951)	14,3	3,3	24	10,1	0,7	2,2	13,6	-	1,5	23,2	7,1
Γυναίκες (N = 88.085)	10,8	8,9	17,8	29	3,5	1,8	4,5	-	-	16,6	7,1
Ηλικία											
25-34 (N = 84.577)	4,4	2	34,5	15,4	4,4	3,7	11,6	-	-	14,3	9,7
35-54 (N = 85.530)	14,9	7,5	11,4	25,5	-	0,7	7,8	-	0,8	25,5	5,8
55-65 (N = 14.931)	46,4	19,4	-	3,1	-	-	4,7	-	5	21,4	-
Επίπεδο εκπαίδευσης											
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια (N = 79.558)	17,4	13,9	10,4	21,7	-	1,5	7,7	-	0,9	20,9	5,6
Δευτεροβάθμια (N = 69.690)	10,6	-	27,9	19,3	4,4	2,2	9,1	-	1,1	22,6	2,6
Τριτοβάθμια (N = 35.789)	6,1	-	31,3	12,9	1,8	2,7	12,8	-	-	13,1	19,3
Αστικότητα											
Αστικές (N = 122.509)	8,7	5,1	25	19,2	1,4	-	5,2	-	0,6	24	10,8
Ημιαστικές (N = 33.581)	17,1	-	18,1	20,2	6,2	2,9	16,4	-	2,1	17	-
Αγροτικές (N = 28.947)	24,2	16,6	7,7	17,2	-	9,5	18	-	-	6,8	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: Λ1 = Λόγω της ηλικίας/της κατάστασης της υγείας μου, Λ2 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, Λ3 = Δεν έχω τη δυνατότητα να καλύψω το κόστος, Λ4 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, Λ5 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονται με τις ώρες εργασίας, Λ6 = Δεν υπάρχει δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, Λ7 = Δεν αισθάνομαι άνετα με την ιδέα να επιστρέψω στο σχολείο, Λ8 = Δεν υπάρχει υποστήριξη από τον εργοδότη, Λ9 = Η δουλειά μου δεν απαιτεί να εκπαιδευτώ, Λ10 = Δεν έχω προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτώ, Λ11 = Άλλος.

Στον Πίνακα 29 αποτυπώνονται τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που δεν επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δράσεις στην έρευνα του 2007, με στόχο την αξιολόγηση των επιδράσεων αυτών των χαρακτηριστικών στα εμπόδια συμμετοχής των ανέργων. Για τους άνεργους άνδρες οι σημαντικότεροι λόγοι ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, ότι δεν είχαν προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτούν, η κατάσταση της υγείας και η ηλικία τους. Για τις άνεργες γυναίκες βασικότερος λόγος ήταν οι οικογενειακές υποχρεώσεις, ενώ ακολουθούσαν το κόστος της εκπαίδευσης και η έλλειψη προσωπικών λόγων για συμμετοχή σε εκπαίδευση. Σε σχέση με την ηλικία, οι άνεργοι ηλικίας 25-34 ετών δήλωσαν ως σημαντικότερους λόγους το κόστος της εκπαίδευσης, τις οικογενειακές υποχρεώσεις και ότι δεν είχαν προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτούν. Οι άνεργοι ηλικίας 35-54 ετών υποστήριξαν ως σημαντικότερους παράγοντες τις οικογενειακές υποχρεώσεις, ότι δεν είχαν προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτούν, καθώς και την κατάσταση της υγείας τους και την ηλικία τους. Οι άνεργοι 55-65 ετών ανέφεραν ως σημαντικότερους λόγους την κατάσταση της υγείας τους και την ηλικία τους, την έλλειψη προσωπικών λόγων για συμμετοχή σε εκπαίδευση και την έλλειψη τυπικών προσόντων.

Οι σημαντικότεροι λόγοι μη συμμετοχής των ανέργων με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο ήταν οι ίδιοι με τους άνεργους ηλικίας 55-65 ετών. Οι άνεργοι με δευτεροβάθμια εκπαίδευση υποστήριξαν πως οι σημαντικότεροι λόγοι ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, ότι δεν είχαν προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτούν, καθώς και οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Τέλος, τα υποκείμενα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δήλωσαν ως σημαντικότερους λόγους το κόστος της εκπαίδευσης, άλλους παράγοντες που δεν μπορούσαν να διευκρινιστούν στο πλαίσιο της έρευνας του 2007, καθώς και την έλλειψη προσωπικών λόγων για συμμετοχή στην εκπαίδευση.

Σε ό,τι αφορά τον τόπο διαμονής, οι άνεργοι από αστικές περιοχές δήλωσαν ως σημαντικότερους λόγους μη συμμετοχής το κόστος της εκπαίδευσης, ότι δεν είχαν προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτούν και τις οικογενειακές υποχρεώσεις. Οι άνεργοι που κατοικούσαν σε ημιαστικές περιοχές ως σημαντικότερους λόγους ανέφεραν τις οικογενειακές υποχρεώσεις, το κόστος της εκπαίδευσης, την κατάσταση της υγείας και την ηλικία τους. Επιπλέον, οι άνεργοι από αγροτικές περιοχές υποστήριξαν πως οι βασικότεροι λόγοι μη συμμετοχής ήταν η κατάσταση της υγείας τους/η ηλικία τους, ότι δεν αισθάνονταν άνετα να επιστρέψουν στην εκπαίδευση και το κόστος της εκπαίδευσης.

Πίνακας 30. Η κοινωνική προέλευση των ανέργων που δεν επιθυμούσαν τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007

Μεταβλητή	Λ1 (%)	Λ2 (%)	Λ3 (%)	Λ4 (%)	Λ5 (%)	Λ6 (%)	Λ7 (%)	Λ8 (%)	Λ9 (%)	Λ10 (%)	Λ11 (%)
Επάγγελμα γονέων											
Υψηλού κύρους (N = 2.047)	-	-	37,3	62,7	-	-	-	-	-	-	-
Χαμηλού κύρους (N = 16.248)	16,2	-	16,4	20,3	-	5,9	2,1	-	-	34,4	-
Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων											
Πρωτοβάθμια (N = 129.060)	15,2	8,1	12,9	19	1,6	2,9	8,1	-	0,6	26,2	5,4
Δευτεροβάθμια (N = 16.087)"	9,2	-	32,6	14,9	-	-	19,3	-	-	-	24,1
Τριτοβάθμια (N = 2.146)	-	-	35,6	29,7	-	-	-	-	34,7	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: Λ1 = Λόγω της ηλικίας/της κατάστασης της υγείας μου, Λ2 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, Λ3 = Δεν είχα τη δυνατότητα να καλύψω το κόστος, Λ4 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, Λ5 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονταν με τις ώρες εργασίας, Λ6 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, Λ7 = Δεν αισθάνομαι άνετα με την ιδέα να επιστρέψω στο σχολείο, Λ8 = Δεν υπάρχει υποστήριξη από τον εργοδότη, Λ9 = Η δουλειά μου δεν απαιτεί να εκπαιδευτώ, Λ10 = Δεν έχω προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτώ, Λ11 = Άλλος.

Στον Πίνακα 30 παρουσιάζονται τα δεδομένα αναφορικά με την κοινωνική προέλευση των ανέργων και τους λόγους μη συμμετοχής σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην έρευνα του 2007. Μελετώντας το επάγγελμα γονέων, με δύο γονείς που ασκούσαν επαγγέλματα που βρίσκονταν στις πρώτες δύο θέσεις στην ιεραρχία ISCO-08, οι βασικότεροι λόγοι ήταν οι οικογενειακές υποχρεώσεις και το κόστος της εκπαίδευσης. Από την άλλη, για τους ανέργους με δύο γονείς που ασκούσαν επαγγέλματα που κατατάσσονταν στις τρεις τελευταίες θέσεις της ιεραρχίας ISCO-08, σημαντικότεροι λόγοι μη συμμετοχής ήταν ότι δεν είχαν προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτούν, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και το κόστος της εκπαίδευσης.

Οι άνεργοι με δύο γονείς με πρωτοβάθμια εκπαίδευση ανέφεραν την έλλειψη προσωπικών λόγων για συμμετοχή στην εκπαίδευσης, τις οικογενειακές υποχρεώσεις, την κατάσταση της υγείας τους και την ηλικία τους. Οι άνεργοι με δύο γονείς με δευτεροβάθμια εκπαίδευση υποστήριζαν πως οι σημαντικότεροι λόγοι ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, άλλοι λόγοι (άλλο) και πως δεν αισθάνονταν άνετα με την ιδέα να επιστρέψουν στο σχολείο. Τέλος, οι άνεργοι με δύο γονείς με τριτοβάθμια εκπαίδευση ανέφεραν ως σημαντικότερους λόγους μη συμμετοχής το κόστος της εκπαίδευσης, το

ότι η δουλειά τους δεν απαιτούσε από αυτούς να εκπαιδευτούν και τις οικογενειακές υποχρεώσεις.

Στον Πίνακα 31 παρουσιάζονται τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που δεν επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δράσεις και τους λόγους μη συμμετοχής τους στην έρευνα του 2012. Τα εμπόδια συμμετοχής ήταν παρόμοια με εκείνα της έρευνας του 2007, γεγονός που καταδεικνύει την έλλειψη συστηματικών δράσεων από τις ελληνικές κυβερνήσεις για την άρση των εμποδίων συμμετοχής των ανέργων. Το σημαντικότερο και πιο διαδεδομένο εμπόδιο συμμετοχής ήταν το κόστος της εκπαίδευσης. Παράλληλα, η πλειονότητα των εμποδίων συμμετοχής ήταν δομικά και συνδέονταν με τις προνοιακές πολιτικές του ελληνικού κράτους. Ταυτόχρονα, ιδιαίτερα διαδεδομένα παρέμεναν τα προδιαθετικά εμπόδια. Τα εμπόδια αυτά συνδέονταν με τις αρνητικές στάσεις των ανέργων ως προς την εκπαίδευση, τα οποία ήταν εντονότερα στους ανέργους μεγαλύτερης ηλικίας και σε εκείνους με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις αναφερόταν ως εμπόδιο η έλλειψη των τυπικών προσόντων συμμετοχής, η οποία μπορεί να ταξινομηθεί ως δομικό εμπόδιο, μιας και υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει στήριξη για την αναβάθμιση των γνώσεων των ανέργων αυτών.

Πίνακας 31. Τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που δεν επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012

Μεταβλητή	*N	Λ1 (%)	Λ2 (%)	Λ3 (%)	Λ4 (%)	Λ5 (%)	Λ6 (%)	Λ7 (%)	Λ8 (%)	Λ9 (%)	Λ10 (%)
Φύλο											
Άνδρες	332.604	33,4	9	28,8	6,7	0,8	3,9	0,8	7,3	6,3	3
Γυναίκες	259.980	18,9	3,8	28,6	20,6	0,3	9,2	1,1	13,7	3,5	0,2
Ηλικία											
18-24	63.788	40,2	1,9	38,5	2,6	-	6,6	1,3	8,9	-	-
25-34	163.176	20,9	7,8	31,9	13	-	12,3	-	10,3	-	3,9
35-54	306.316	26,7	7,3	26,4	16,6	1,1	3,5	1,5	10,2	5,4	1,2
55-65	59.306	31,5	6,2	21,6	3,6	-	3,1	-	10,2	22,6	1,1
Υπηκοότητα											
Ελληνική	523.451	26,6	6,9	28,9	12,5	0,3	5,3	1	11	5,5	1,9
Άλλες χώρες	69.133	30	5,2	27	15	3	13,6	-	3,2	2	1,1
Επίπεδο εκπαίδευσης											
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	196.251	19	19,1	22,1	14,3	0,3	2,1	0,8	11,8	7,6	2,9

Πίνακας 31. (συνέχεια)

Δευτεροβάθμια	280.764	27,5	0,8	29,3	15,2	1	7,4	1,1	11,4	5,1	1,1
Τριτοβάθμια	115.569	39,5	-	38,3	4,9	-	10,6	0,6	4,1	0,6	1,5

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

*N = 592.585.

Σημείωση 1: Λ1 = Δεν χρειάζομαι άλλη εκπαίδευση, Λ2 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, Λ3 = Δεν μπορούσα να καλύψω το κόστος της εκπαίδευσης, Λ4 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, Λ5 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, Λ6 = Δεν βρήκα κατάλληλο πρόγραμμα, Λ7 = Δεν είχα υποστήριξη από τον εργοδότη μου, Λ8 = Άλλοι προσωπικοί λόγοι, Λ9 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν εξυπηρετούσαν, Λ10 = Δεν είχα πρόσβαση σε internet.

Σημείωση 2: Η Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012 της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής δεν προσφέρει πληροφορίες αστικότητας, ταξινομεί τους συμμετέχοντες στις 13 περιφέρειες της Ελλάδας.

Για τους άνεργους άνδρες, οι σημαντικότεροι λόγοι ήταν ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση, καθώς και το κόστος της εκπαίδευσης, ενώ για τις άνεργες γυναίκες το κόστος της εκπαίδευσης, οι οικογενειακές υποχρεώσεις, καθώς και το γεγονός ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση. Οι άνεργοι ηλικίας 18-24 υποστήριξαν πως οι σημαντικότεροι λόγοι για τη μη συμμετοχή τους ήταν ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση και το κόστος της εκπαίδευσης, οι άνεργοι 25-34 ανέφεραν το κόστος της εκπαίδευσης, ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση και τις οικογενειακές υποχρεώσεις. Για τους άνεργους μέσης ηλικίας οι σημαντικότεροι λόγοι μη συμμετοχής ήταν ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση, το κόστος της εκπαίδευσης και οι οικογενειακές υποχρεώσεις, ενώ για τους άνεργους 55-65 ετών οι λόγοι ήταν ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση, ότι οι ώρες εκπαίδευσης δεν εξυπηρετούσαν, καθώς και το κόστος της εκπαίδευσης.

Οι άνεργοι με ελληνική υπηκοότητα υποστήριξαν ότι οι σημαντικότεροι λόγοι μη συμμετοχής ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση, καθώς και οι οικογενειακές υποχρεώσεις, ενώ για εκείνους που δεν είχαν υπηκοότητα από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι βασικότεροι λόγοι ήταν ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση, το κόστος της εκπαίδευσης και οι οικογενειακές υποχρεώσεις.

Μελετώντας τα δεδομένα για το εκπαιδευτικό επίπεδο και τους λόγους μη συμμετοχής, μπορεί να διαπιστωθεί πως οι άνεργοι με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο δήλωσαν ως βασικότερους λόγους μη συμμετοχής το κόστος της εκπαίδευσης, ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση και τις οικογενειακές υποχρεώσεις. Τους ίδιους λόγους ανέφεραν και οι άνεργοι με δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με τη διαφορά πως εκείνοι με δευτεροβάθμια εκπαίδευση απέδιδαν μεγαλύτερη έμφαση στο κόστος της εκπαίδευσης και λιγότερη στο ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση σε σχέση με τους άνεργους με πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Για τους άνεργους με τριτοβάθμια εκπαίδευση, βασικότερος λόγος ήταν ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση, το κόστος της εκπαίδευσης, καθώς και το γεγονός πως δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα να παρακολουθήσουν.

Στον Πίνακα 32 αποτυπώνονται τα δεδομένα για την κοινωνική προέλευση των ανέργων που δεν επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες και οι λόγοι μη συμμετοχής στην έρευνα του 2012.

Πίνακας 32. Η κοινωνική προέλευση των ανέργων που δεν επιθυμούσαν τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012

Μεταβλητή	Λ1 (%)	Λ2 (%)	Λ3 (%)	Λ4 (%)	Λ5 (%)	Λ6 (%)	Λ7 (%)	Λ8 (%)	Λ9 (%)	Λ10 (%)
Επάγγελμα γονέων										
Υψηλού κύρους (N = 2.047)	82,6	-	-	-	-	17,4	-	-	-	-
Χαμηλού κύρους (N = 26.886)	19,7	24,2	32	13,1	-	1,9	-	9,1	-	-
Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων										
Πρωτοβάθμια (N = 370.507)	26,9	8,9	24,7	14,8	-	5,7	1	9	6,4	1,9
Δευτεροβάθμια (N = 84.966)	25,3	2,8	34,7	13,8	-	10,8	1	9,7	-	1,8
Τριτοβάθμια (N = 15.926)	29	-	49,3	-	-	8,6	-	-	13,2	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: Λ1 = Δεν χρειάζομαι άλλη εκπαίδευση, Λ2 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, Λ3 = Δεν μπορούσα να καλύψω το κόστος της εκπαίδευσης, Λ4 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, Λ5 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, Λ6 = Δεν βρήκα κατάλληλο πρόγραμμα, Λ7 = Δεν είχα υποστήριξη από τον εργοδότη μου, Λ8 = Άλλοι προσωπικοί λόγοι, Λ9 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν εξυπηρετούσαν, Λ10 = Δεν είχα πρόσβαση σε internet.

Με βάση τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα, οι άνεργοι με δύο γονείς με επαγγέλματα που εντάσσονταν στις πρώτες δύο κατηγορίες στην ιεραρχία των επαγγελματιών ISCO-08 υποστήριζαν ότι οι βασικότεροι λόγοι μη συμμετοχής ήταν ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση και πως δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα. Οι άνεργοι με δύο γονείς που εντάσσονταν στις τρεις τελευταίες κατηγορίες στην ιεραρχία των επαγγελματιών ISCO-08 υποστήριζαν ως σημαντικότερους λόγους το κόστος της εκπαίδευσης, ότι δεν είχαν τα τυπικά προσόντα και ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση.

Σε ό,τι αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων, οι άνεργοι με δύο γονείς με πρωτοβάθμια εκπαίδευση υποστήριζαν ότι οι σημαντικότεροι λόγοι μη συμμετοχής ήταν ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση, το κόστος της εκπαίδευσης και οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Τους ίδιους λόγους και με την ίδια σειρά υποστήριζαν και οι άνεργοι με γονείς με δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Επιπλέον, η συντριπτική πλειονότητα των ανέργων με τριτοβάθμια εκπαίδευση υποστήριζαν πως ο σημαντικότερος λόγος μη συμμετοχής ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, ότι δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση και πως οι ώρες εκπαίδευσης δεν τους εξυπηρετούσαν.

Τα παραπάνω στοιχεία αναδεικνύουν τις ενδημικές ανισότητες που χαρακτηρίζουν τα εμπόδια συμμετοχής στη ΔΒΜ. Ταυτόχρονα, αναδεικνύουν την ανικανότητα των

μέτρων πολιτικής για την ισότιμη συμμετοχή των ανέργων στη ΔΒΜ και τη διασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Στη συνέχεια το ενδιαφέρον της παρούσας μελέτης στρέφεται στα εμπόδια που αντιμετώπιζαν οι άνεργοι που επιθυμούσαν να παρακολουθήσουν προγράμματα ΔΒΜ που τους απέτρεψαν να συμμετάσχουν. Στον Πίνακα 33 παρουσιάζονται τα δεδομένα για τις έρευνες του 2007, του 2012 και του 2016.

Πίνακας 33. Εμπόδια παρακολούθησης επιθυμητών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων

	2007*	2012**	2016***
E1	1,3	-	1,4
E2	4,4	1,6	2,9
E3	1,8	-	2,3
E4	39,2	40,5	41,6
E5	24,0	18,6	18,7
E6	2,9	-	-
E7	-	7,4	3,0
E8	10,8	6,3	4,8
E9	-	17,7	19,9
E10	-	0,5	-
E11	-	3,4	0,6
E12	15,5	4,0	4,7

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

*N = 135.583, **N = 439.239, ***N = 236741.

Σημείωση: E1 = Λόγω της ηλικίας/της κατάστασης της υγείας μου, E2 = Δεν έχω τα απαιτούμενα προσόντα, E3 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονταν με τις ώρες εργασίας μου, E4 = Δεν είχα τη δυνατότητα να καλύψω το κόστος της εκπαίδευσης, E5 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, E6 = Δεν αισθάνομαι άνετα με την ιδέα να επιστρέψω στο σχολείο, E7 = Δεν είχα υποστήριξη από τον εργοδότη μου, E8 = Δεν υπήρχε η δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, E9 = Δεν βρήκα το κατάλληλο πρόγραμμα, E10 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν εξυπηρετούσαν, E11 = Δεν είχα πρόσβαση σε internet, E12 = Άλλος/οι προσωπικός/οί λόγος/οι.

Τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα καταδεικνύουν τα διαχρονικά εμπόδια των ανέργων στη ΔΒΜ και στη ΣΕΚ. Το κόστος της εκπαίδευσης ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο και στις τρεις έρευνες. Μάλιστα, το εμπόδιο αυτό γινόταν εντονότερο με το πέρασμα των ετών. Ακολουθούν οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό ότι στις έρευνες του 2012 και του 2016 το εμπόδιο αυτό περιορίστηκε. Παρ' όλα αυτά, παρέμενε αποτρεπτικός παράγοντας συμμετοχής. Ενθαρρυντικό είναι και το γεγονός ότι το εμπόδιο της απόστασης φαίνεται να παραμερίστηκε στις έρευνες του 2012 και του 2016. Όμως, ένα ιδιαίτερα διαδεδομένο εμπόδιο στις έρευνες του 2012 και του 2016 ήταν ότι οι άνεργοι δεν εντόπισαν κάποιο κατάλληλο πρόγραμμα. Το γεγονός

αυτό φέρνει στην επιφάνεια πολλά ζητήματα: α) την έλλειψη εκπαιδευτικών ευκαιριών που να ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των ανέργων, β) την έλλειψη καθοδήγησης, συμβουλευτικής (αν και αποτελούν προτεραιότητες των πολιτικών ΣΕΚ) και ενημέρωσης γ) την ικανότητα των υποκειμένων να κινηθούν αυτόνομα και να εντοπίσουν το κατάλληλο πρόγραμμα ΔΒΜ.

Πίνακας 34. Τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες αλλά αντιμετώπισαν εμπόδια συμμετοχής στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007

Μεταβλητή	E1 (%)	E2 (%)	E3 (%)	E4 (%)	E5 (%)	E6 (%)	E7 (%)	E8 (%)
Φύλο								
Άνδρες (N = 96.951)	2,1	-	-	67,2	8,8	-	11,5	-
Γυναίκες (N = 88.085)	1,1	5,5	2,2	34,2	27,8	3,7	10,6	16,8
Ηλικία								
25-34 (N = 84.577)	-	3,3	1,8	49,9	18,6	1,7	11,1	13,7
35-54 (N = 85.530)	1	6,3	2	25,1	32	5	11,3	17,2
55-65 (N = 14.931)	24,3	-	-	28,7	21,2	-	-	25,8
Επίπεδο εκπαίδευσης								
Πρωτοβάθμια (N = 79.558)	4,2	13,8	-	27,9	31	10,5	3,7	8,8
Δευτεροβάθμια (N = 69.690)	0,9	1,4	1,5	46	26,3	1,5	11,9	10,6
Τριτοβάθμια (N = 35.789)	-	2,1	3,2	38,7	17,4	-	13,8	24,9
Αστικότητα								
Αστικές (N = 122.509)	1,2	3,3	2,2	46,7	19,8	1,8	8,1	16,8
Ημιαστικές (N = 33.581)	-	4,4	1,8	20,9	32,2	13,9	11,5	15,4
Αγροτικές (N = 28.947)	2,3	8,7	-	19,4	36,5	1,3	21,3	10,5

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: E1 = Λόγω της ηλικίας/της κατάστασης της υγείας μου, E2 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, E3 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονται με τις ώρες εργασίας, E4 = Δεν είχα τη δυνατότητα να καλύψω το κόστος, E5 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, E6 = Δεν αισθανόμαι άνετα με την ιδέα να επιστρέψω στο σχολείο, E7 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, E8 = Άλλος.

Στον Πίνακα 34 αποτυπώνονται τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες, καθώς και τα εμπόδια που αντιμετώπισαν στη συμμετοχή τους στην έρευνα του 2007.

Παρατηρείται πως για τους άνεργους άνδρες το βασικότερο εμπόδιο ήταν το κόστος της εκπαίδευσης και ακολουθούσε η απόσταση. Αντίθετα, για τις άνεργες γυναίκες οι βασικότεροι παράγοντες ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και άλλοι λόγοι που δεν αναφέρονταν με συγκεκριμένο τρόπο στο ερωτηματολόγιο της έρευνας. Τα ίδια εμπόδια με τις άνεργες γυναίκες αντιμετώπισαν οι άνεργοι ηλικίας 25-34 ετών, όπως και οι άνεργοι 35-54 ετών, για τους οποίους όμως το σημαντικότερο εμπόδιο ήταν οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Τα εμπόδια διαφοροποιούνταν για τους άνεργους ηλικίας 55-65 ετών, αφού υποστήριζαν ως σημαντικότερα εμπόδια το κόστος της εκπαίδευσης και λόγους που αφορούσαν την κατάσταση της υγείας τους και την ηλικία τους.

Στον Πίνακα 35, που ακολουθεί, αποτυπώνονται τα δεδομένα για την κοινωνική προέλευση των ανέργων που επιθυμούσαν τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην έρευνα του 2007. Για τους άνεργους με γονείς που ασκούσαν επαγγέλματα που εντάσσονταν στις πρώτες δύο κατηγορίες της ιεραρχίας των επαγγελμάτων ISCO-08, σημαντικότερα εμπόδια ήταν άλλοι παράγοντες που δεν συγκεκριμενοποιούνταν, το κόστος της εκπαίδευσης και ότι οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονταν με τις ώρες εργασίας. Για τους άνεργους με γονείς που ασκούσαν επαγγέλματα που εντάσσονταν στις τρεις τελευταίες κατηγορίες της ιεραρχίας επαγγελμάτων ISCO-08, σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος, άλλοι παράγοντες που δεν συγκεκριμενοποιούνταν και οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Η πλειονότητα των ανέργων με γονείς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης υποστήριξαν πως σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και η απόσταση διεξαγωγής των προγραμμάτων. Για τους άνεργους με γονείς με δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ως σημαντικότερα εμπόδια θεωρούνταν το κόστος της εκπαίδευσης, άλλοι λόγοι που δεν συγκεκριμενοποιούνταν και η απόσταση από τον τόπο διεξαγωγής των προγραμμάτων. Όσον αφορά τους άνεργους με γονείς με τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, άλλοι λόγοι που δεν συγκεκριμενοποιούνταν, καθώς και ότι οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονταν με τις ώρες εργασίας τους.

Πίνακας 35. Η κοινωνική προέλευση των ανέργων που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες αλλά αντιμετώπιζαν εμπόδια συμμετοχής στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2007

Μεταβλητή	E1 (%)	E2 (%)	E3 (%)	E4 (%)	E5 (%)	E6 (%)	E7 (%)	E8 (%)
Επάγγελμα γονέων								
Υψηλού κύρους (N = 2.047)	-	-	8,9	15,1	-	-	-	76
Χαμηλού κύρους (N = 16.248)	-	-	7,1	42,1	39,7	-	-	11,1
Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων								
Πρωτοβάθμια (N = 129.060)	2	5,7	1	33,7	32,4	3,7	11,3	10,3
Δευτεροβάθμια (N = 16.087)	-	-	4,6	59,8	5,6	-	13,8	16,2
Τριτοβάθμια (N = 2.146)	-	-	16	40,1	-	-	12,2	31,7

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: E1 = Λόγω της ηλικίας/της κατάστασης της υγείας μου, E2 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, E3 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονταν με τις ώρες εργασίας, E4 = Δεν είχα τη δυνατότητα να καλύψω το κόστος, E5 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, E6 = Δεν αισθάνομαι άνετα με την ιδέα να επιστρέψω στο σχολείο, E7 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, E8 = Άλλος.

Στον Πίνακα 35 αποτυπώνονται τα δεδομένα για την κοινωνική προέλευση των ανέργων που επιθυμούσαν τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην έρευνα του 2007. Για τους ανέργους με γονείς που ασκούσαν επαγγέλματα που εντάσσονταν στις πρώτες δύο κατηγορίες της ιεραρχίας των επαγγελμάτων ISCO-08, σημαντικότερα εμπόδια ήταν άλλοι παράγοντες που δεν συγκεκριμενοποιούνταν, το κόστος της εκπαίδευσης και ότι οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονταν με τις ώρες εργασίας. Για τους ανέργους με γονείς που ασκούσαν επαγγέλματα που εντάσσονταν στις τρεις τελευταίες κατηγορίες της ιεραρχίας των επαγγελμάτων ISCO-08, σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος, άλλοι παράγοντες που δεν συγκεκριμενοποιούνταν και οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Η πλειονότητα των ανέργων με γονείς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης υποστήριξαν πως σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και η απόσταση. Για τους ανέργους με γονείς με δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σημαντικότερα εμπόδια θεωρούνταν το κόστος της εκπαίδευσης, άλλοι λόγοι που δεν συγκεκριμενοποιούνταν και η απόσταση. Όσον αφορά εκείνους τους ανέργους με γονείς με τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, άλλοι λόγοι που δεν συγκεκριμενοποιούνταν, καθώς και το γεγονός ότι οι ώρες εκπαίδευσης δεν συνδυάζονταν με τις ώρες εργασίας.

Στον Πίνακα 36 παρουσιάζονται τα δεδομένα για τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δράσεις αλλά υπήρχαν εμπόδια στη συμμετοχή τους στην έρευνα του 2012.

Πίνακας 36. Τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες αλλά αντιμετώπιζαν εμπόδια συμμετοχής στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012

Μεταβλητή	*N	E1 (%)	E2 (%)	E3 (%)	E4 (%)	E5 (%)	E6 (%)	E7 (%)	E8 (%)	E9 (%)	E10 (%)
Φύλο											
Άνδρες	175.726	2	44,5	17,2	2,2	18,9	6,8	3,4	0,4	4,5	-
Γυναίκες	263.514	1,3	37,9	19,6	8,9	17	7,8	4	0,5	2,7	0,3
Ηλικία											
18-24	73.278	1	38,5	27,5	6,3	19,5	4,8	0,7	-	1,7	-
25-34	169.385	1,8	42,8	14,9	6,6	15,4	6,3	6,9	-	5,2	-
35-54	178.153	1,8	38,5	19,2	5,8	19,5	10,3	2,1	0,8	1,6	0,4
55-65	18.423	-	46,9	11,4	7,3	15,3	-	3,5	4,3	11,4	-
Υπηκοότητα											
Ελληνική	404.428	1,6	41,1	16,1	6,8	18,5	7,4	4,1	0,5	3,7	0,2
Άλλων χωρών	34.812	1,6	34,2	47,5	-	9	7,7	-	-	-	-
Επίπεδο εκπαίδευσης											
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	67.918	2,2	40,8	8,9	3,6	22,1	10,2	2,7	3,3	6,6	-
Δευτεροβάθμια	241.125	1,9	39	24,9	6,2	15,2	7,6	4	-	1,1	-
Τριτοβάθμια	130.197	0,7	43,2	12	7,7	20,1	5,6	4	-	6,1	0,6

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση 1: E1 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, E2 = Δεν μπορούσα να καλύψω το κόστος της εκπαίδευσης, E3 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, E4 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, E5 = Δεν βρήκα κατάλληλο πρόγραμμα, E6 = Δεν είχα υποστήριξη από τον εργοδότη μου, E7 = Άλλοι προσωπικοί λόγοι, E8 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν εξυπηρετούσαν, E9 = Δεν είχα πρόσβαση σε internet, E10 = Άλλος.

Σημείωση 2: Η Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012 της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής δεν προσφέρει πληροφορίες αστικότητας, ταξινομεί τους συμμετέχοντες στις 13 περιφέρειες της Ελλάδας.

Για τους άνεργους άνδρες σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα, καθώς και οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Για τις γυναίκες άνεργες τα εμπόδια ήταν τα ίδια με τους άνδρες, με μοναδική διαφορά

πως το δεύτερο πιο σημαντικό εμπόδιο ήταν οι οικογενειακές υποχρεώσεις και τρίτο κατά σειρά το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα.

Τα ίδια εμπόδια με την ίδια σειρά με τις άνεργες γυναίκες αντιμετώπισαν οι άνεργοι νέοι ηλικίας 18-24 ετών, ενώ τα ίδια με τους άνεργους άνδρες οι άνεργοι ηλικίας 25-34 ετών και 35-54 ετών. Για τους άνεργους ηλικίας 55-65 ετών σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα και το γεγονός δεν είχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Για τους άνεργους με ελληνική υπηκοότητα σημαντικότερα εμπόδια θεωρούνταν το κόστος της εκπαίδευσης, η μη εύρεση του κατάλληλου προγράμματος και οι οικογενειακές υποχρεώσεις, ενώ για εκείνους με υπηκοότητα εκτός των χωρών της ΕΕ τα σημαντικότερα προβλήματα ήταν οι οικογενειακές υποχρεώσεις, το κόστος της εκπαίδευσης και το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα.

Σε ό,τι έχει να κάνει με το επίπεδο εκπαίδευσης, οι άνεργοι με πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση υποστήριξαν πως τα σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα και το ότι δεν είχαν την υποστήριξη του εργοδότη τους. Οι άνεργοι με δευτεροβάθμια εκπαίδευση δήλωσαν το κόστος της εκπαίδευσης, τις οικογενειακές υποχρεώσεις και το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα, ενώ για τους άνεργους με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, τα σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα και οι οικογενειακές υποχρεώσεις.

Για λόγους περαιτέρω εμβάθυνσης, ο Πίνακας 37, που ακολουθεί, παρουσιάζει τα δεδομένα για την κοινωνική προέλευση των ανέργων που επιθυμούσαν τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δράσεις στην έρευνα του 2012, αλλά εμπόδια απέτρεψαν τη συμμετοχή τους.

Πίνακας 37. Η κοινωνική προέλευση των ανέργων που επιθυμούσαν να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες αλλά αντιμετώπιζαν εμπόδια στη συμμετοχή στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2012

Μεταβλητή	E1 (%)	E2 (%)	E3 (%)	E4 (%)	E5 (%)	E6 (%)	E7 (%)	E8 (%)	E9 (%)	E10 (%)
Επάγγελμα γονέων										
Υψηλού κύρους (N = 12.376)	-	39,8	26	-	4,1	10,7	19,3	-	-	-
Χαμηλού κύρους (N = 33.484)	-	34,4	18	5,3	22,6	11,6	3,2	2,4	2,6	-
Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων										
Πρωτοβάθμια (N = 207.111)	1,5	39,5	13,3	5,2	21,8	8,4	3,6	1,1	5,6	-

Πίνακας 37. (συνέχεια)

Δευτεροβάθμια (N = 91.556)	1,8	35,4	33	7,3	10,1	7,6	1,3	-	2,6	0,8
Τριτοβάθμια (N = 32.973)	-	48,9	27,8	-	7,4	4	11,9	-	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: E1 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, E2 = Δεν μπορούσα να καλύψω το κόστος της εκπαίδευσης, E3 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, E4 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, E5 = Δεν βρήκα κατάλληλο πρόγραμμα, E6 = Δεν είχα υποστήριξη από τον εργοδότη μου, E7 = Άλλοι προσωπικοί λόγοι, E8 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν εξυπηρετούσαν, E9 = Δεν είχα πρόσβαση σε internet, E10 = Άλλος.

Μελετώντας τους ανέργους με δύο γονείς με επαγγέλματα που εντάσσονταν στις πρώτες δύο κατηγορίες στην ταξινόμηση των επαγγελμάτων ISCO-08, τα βασικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και οι άλλοι προσωπικοί λόγοι. Για τους ανέργους με δύο γονείς με επαγγέλματα που κατατάσσονταν στις τρεις τελευταίες κατηγορίες στην ταξινόμηση των επαγγελμάτων ISCO-08, τα σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα και οι οικογενειακές υποχρεώσεις.

Σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο των ανέργων και τα εμπόδια συμμετοχής στις επιθυμητές εκπαιδευτικές δράσεις, οι άνεργοι με δύο γονείς με πρωτοβάθμια εκπαίδευση δήλωσαν ότι τα σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα και οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Για τους ανέργους με δύο γονείς με δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα εμπόδια που ανέφεραν ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και το ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα, ενώ εκείνοι με δύο γονείς με τριτοβάθμια εκπαίδευση υποστήριξαν πως τα σημαντικότερα εμπόδια που αντιμετώπισαν ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και οι άλλοι προσωπικοί λόγοι.

Στη συνέχεια το ενδιαφέρον θα εστιαστεί στα δεδομένα της έρευνας του 2016, και ειδικότερα στην επίδραση του επιπέδου εκπαίδευσης των γονέων των ανέργων στα εμπόδια συμμετοχής στη ΔΒΜ, του μηνιαίου εισοδήματός τους και των δημογραφικών και κοινωνικών τους χαρακτηριστικών. Στον Πίνακα 38 παρουσιάζονται τα δεδομένα για το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων και τα εμπόδια συμμετοχής στη ΔΒΜ.

Πίνακας 38. Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων και εμπόδια συμμετοχής στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016

	Υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση ή κατώτερη δευτεροβάθμια	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση
E1	4,2	-	-
E2	29,7	58,9	48,8
E3	27,5	5,3	11,9
E4	0,4	-	26,4
E5	7,8	2,1	-
E6	15,1	31,6	12,9
E7	4,9	2,0	-
E8	7,8	-	-
E9	1,0	-	-
E10	-	-	-
E11	1,1	-	-
E12	-	-	-
N	126064	40013	16508

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: E1 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, E2 = Δεν μπορούσα να καλύψω το κόστος της εκπαίδευσης, E3 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, E4 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν εξυπηρετούσαν, E5 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, E6 = Δεν βρήκα κατάλληλο πρόγραμμα, E7 = Δεν είχα υποστήριξη από τον εργοδότη μου/γραφείο εύρεσης εργασίας, E8 = Άλλοι προσωπικοί λόγοι, E9 = Λόγω της ηλικίας μου, E10 = Λόγω της κατάστασης της υγείας μου, E11 = Δεν είχα πρόσβαση σε internet/στο διαδίκτυο, E12 = Αρνητική εμπειρία από προηγούμενη εκπαίδευση.

Τα δεδομένα τα παραπάνω πίνακα αναδεικνύουν ότι το κόστος της εκπαίδευσης αποτελεί το σημαντικότερο εμπόδιο, ανεξάρτητα από το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων των ανέργων που επιθυμούσαν αλλά δεν κατάφεραν να παρακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμα ΔΒΜ στην έρευνα του 2016. Η έλλειψη τυπικών προσόντων αποτελεί ένα εμπόδιο που αντιμετωπίζουν μονάχα οι άνεργοι με γονείς με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Το ίδιο και οι οικογενειακές υποχρεώσεις, που αποτελούν σημαντικότερο εμπόδιο για αυτή την ομάδα ανέργων. Η μη ικανότητα εύρεσης του κατάλληλου προγράμματος αποτέλεσε ένα ακόμη σημαντικό εμπόδιο που αποθάρρυνε τη συμμετοχή των ανέργων. Ωστόσο, είναι σημαντικό το γεγονός ότι όλες οι ομάδες αντιμετωπίζουν θεσμικά και καταστασιακά (δομικά) εμπόδια συμμετοχής στη ΔΒΜ. Στην περίπτωση των ανέργων με γονείς χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, τα εμπόδια αυτά συνοδεύονταν και από μια σειρά προδιαθετικών εμποδίων. Σε σύγκριση με τα δεδομένα των προηγούμενων ερευνών, γίνεται αντιληπτό ότι τα πολυδιάστατα εμπόδια των ανέργων με γονείς χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου παρέμεναν αναπάντητα.

Στη συνέχεια το ενδιαφέρον θα επικεντρωθεί στο περιεχόμενο των εμποδίων συμμετοχής υπό το πρίσμα του μηνιαίου εισοδήματος του νοικοκυριού των ανέργων. Πιο συγκεκριμένα, τα δεδομένα αυτά παρουσιάζονται στον Πίνακα 39.

Πίνακας 39. Μηνιαίο εισόδημα και εμπόδια συμμετοχής στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016

	Έως 999€	Άνω των 1.000€
E1	2,8	5,6
E2	33,6	33,6
E3	16,9	28,0
E4	4,9	-
E5	6,5	2,3
E6	24,5	26,2
E7	2,1	1,5
E8	6,8	1,6
E9	0,6	1,1
E10	-	-
E11	1,3	-
E12	-	-
<i>N</i>	108961	52591

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: E1 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, E2 = Δεν μπορούσα να καλύψω το κόστος της εκπαίδευσης, E3 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, E4 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν εξυπηρετούσαν, E5 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, E6 = Δεν βρήκα κατάλληλο πρόγραμμα, E7 = Δεν είχα υποστήριξη από τον εργοδότη μου/γραφείο εύρεσης εργασίας, E8 = Άλλοι προσωπικοί λόγοι, E9 = Λόγω της ηλικίας μου, E10 = Λόγω της κατάστασης της υγείας μου, E11 = Δεν είχα πρόσβαση σε internet/στο διαδίκτυο, E12 = Αρνητική εμπειρία από προηγούμενη εκπαίδευση.

Το μηνιαίο εισόδημα δεν φαίνεται να επηρεάζει καταλυτικά τα εμπόδια συμμετοχής, καθώς το κόστος της εκπαίδευσης, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και η εύρεση του κατάλληλου προγράμματος αποτέλεσαν το βασικότερο εμπόδιο συμμετοχής, τόσο για τους ανέργους με εισόδημα έως 999 ευρώ όσο και για τους ανέργους με μηνιαίο εισόδημα άνω των 1.000 ευρώ. Ωστόσο, τα εμπόδια συμμετοχής των ανέργων με χαμηλό εισόδημα ήταν περισσότερο πολυδιάστατα, καθώς υπεισέρχονταν περισσότερα εμπόδια συμμετοχής απ' ό,τι στους ανέργους με υψηλότερο εισόδημα. Ταυτόχρονα, υπήρχαν πολλοί άνεργοι με χαμηλό εισόδημα που επικαλέστηκαν προσωπικούς λόγους ως εμπόδιο συμμετοχής, γεγονός που μπορεί υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις να υποδηλώνει προδιαθετικά εμπόδια, καθώς και τις στάσεις τους για την εκπαίδευση και κατάρτιση. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα εμπόδια συμμετοχής αυτής της ομάδας ανέργων σε σχέση με τα δημογραφικά και κοινωνικά τους χαρακτηριστικά.

Η αξιολόγηση της επίδρασης των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών για την έρευνα του 2016 ανέδειξε τα ίδια αποτελέσματα με τις έρευνες του 2007 και του 2012. Πιο συγκεκριμένα, υπήρχαν διαφορές στα εμπόδια μεταξύ ανδρών και γυναικών. Για τους άνδρες το σημαντικότερο εμπόδιο ήταν το κόστος της εκπαίδευσης. Οι γυναίκες, όμως, υποστήριξαν ότι το σημαντικότερο εμπόδιο συμμετοχής ήταν οι οικογενειακές υποχρεώσεις.

Σε αντίθεση με τα δεδομένα της έρευνας του 2012, οι νέοι 18-24 ετών παρουσίασαν ως σημαντικότερο εμπόδιο τη μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος. Ωστόσο, το κόστος παρέμενε ένα σημαντικό εμπόδιο και το κυριότερο για τους νέους ηλικίας 25-34 ετών. Αντίθετα, το κόστος της συμμετοχής στην εκπαίδευση και κατάρτιση, καθώς και οι οικογενειακές υποχρεώσεις ήταν τα σημαντικότερα εμπόδια για τους ανέργους μέσης και γηραιότερης ηλικίας. Σημαντικό εμπόδιο ήταν και η μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος. Όμως, δεν ήταν τόσο διαδεδομένο εμπόδιο, όπως στην έρευνα του 2012.

Μελετώντας την επίδραση της υπηκοότητας στα εμπόδια συμμετοχής, παρατηρείται ότι για τους ανέργους με ελληνική υπηκοότητα σημαντικότερο εμπόδιο ήταν το κόστος και ακολουθούσαν οι οικογενειακές υποχρεώσεις και η μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος. Εκείνοι οι άνεργοι που δεν είχαν ελληνική υπηκοότητα υποστήριξαν ως σημαντικότερα εμπόδια τη μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος, καθώς και το ότι δεν διέθεταν τα απαραίτητα προσόντα. Τα εμπόδια αυτά διαφοροποιούνταν από τα εμπόδια που είχαν αναδειχθεί στην έρευνα του 2012, όταν αυτή η κοινωνική ομάδα ανέργων υποστήριξε ως σημαντικότερα εμπόδια το κόστος της συμμετοχής και τις οικογενειακές υποχρεώσεις.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο, όπως και στις προηγούμενες έρευνες, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στον καθορισμό των εμποδίων συμμετοχής. Οι άνεργοι με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο αντιμετώπιζαν πολλά εμπόδια. Το πιο ανησυχητικό ήταν το γεγονός ότι αρκετοί άνεργοι, όπως στην έρευνα του 2007, εστίασαν στην έλλειψη τυπικών προσόντων που εντάσσονται στα θεσμικά εμπόδια συμμετοχής, στην έλλειψη μέτρων υποστήριξης αυτών των ομάδων. Επιπλέον, οι άνεργοι με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο ήταν εκείνοι που αναφέρθηκαν σε άλλους προσωπικούς λόγους, γεγονός που μπορεί να υποδηλώνει προδιαθετικά εμπόδια, όπως στάσεις και αρνητικές εμπειρίες για την εκπαίδευση. Επίσης, ήταν οι μοναδικοί που αναφέρθηκαν στο εμπόδιο της πρόσβασης στο διαδίκτυο και στη χρήση υπολογιστών, σε μια περίοδο όπου οι σύγχρονες τάσεις ορίζουν την προτεραιότητα, την υποστήριξη και την καλλιέργεια των ψηφιακών δεξιοτήτων.

Πίνακας 40. Τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες αλλά αντιμετώπιζαν εμπόδια συμμετοχής στην Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016

Μεταβλητή	N	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	E8	E9	E10
		(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Φύλο											
Ανδρες	104255	4,1	50,8	6,4	-	6,7	19,1	4,5	6,5	0,7	1,3
Γυναίκες	132516	2,1	34,4	28,3	4,1	3,3	20,6	1,7	3,3	2,1	-
Ηλικία											
18-24	33670	7,4	28,7	3,7	-	8,4	35,6	7,7	8,4	-	-
25-34	80396	1	45,1	13,3	5,4	3,8	23,6	1	6,7	-	-
35-54	110086	3,3	41,1	26,3	0,9	4,9	13,6	3,3	2,7	2,6	1,3
55-65	12590	-	59,1	26,3	-	-	9,9	-	-	4,6	-
Υπηκοότητα											
Ελληνική	209907	2,6	42,3	20,2	2,1	4,6	19,4	2,6	4,9	0,6	0,7
Άλλων χωρών	6879	21,6	20,5	13,5	-	-	32	-	12,3	-	-
Επίπεδο εκπαίδευσης											
Πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια	47670	7,7	19,6	23,1	-	9,5	14	7,6	10,9	4,7	2,9
Δευτεροβάθμια	130113	2,5	32,2	13,7	0,8	4,6	22,4	2	1,7	2,7	-
Τριτοβάθμια	58957	-	49,2	14,9	7,4	1,4	19,2	1,4	6,4	-	-

Πηγή: Επεξεργασία σταθμισμένων δεδομένων από την Έρευνα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημείωση: E1 = Δεν έχω τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, E2 = Δεν μπορούσα να καλύψω το κόστος της εκπαίδευσης, E3 = Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, E4 = Οι ώρες εκπαίδευσης δεν εξυπηρετούσαν, E5 = Δεν υπήρχε δυνατότητα εκπαίδευσης σε λογική απόσταση, E6 = Δεν βρήκα κατάλληλο πρόγραμμα, E7 = Δεν είχα υποστήριξη από τον εργοδότη μου/γραφείο εύρεσης εργασίας, E8 = Άλλοι προσωπικοί λόγοι, E9 = Λόγω της ηλικίας μου/λόγω της κατάστασης της υγείας μου, E10 = Δεν είχα πρόσβαση σε internet/στο διαδίκτυο.

Σημείωση 2: Η Έρευνα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του 2016 της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής δεν προσφέρει πληροφορίες αστικότητας, ταξινομεί τους συμμετέχοντες στις 13 περιφέρειες της Ελλάδας.

6.6 Συζήτηση και συμπεράσματα

Με βάση την ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων της ΕΕΕ, παρατηρείται η άμεση επίδραση των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των ανέργων στη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ, στις εκπαιδευτικές στρατηγικές που υιοθετούν και στα εμπόδια συμμετοχής στη ΔΒΜ. Το εκπαιδευτικό επίπεδο αποτέλεσε τον κατεξοχήν δείκτη πρόβλεψης της συμμετοχής των ανέργων στη ΣΕΚ.

Χαρακτηριστικά όπως η κοινωνική προέλευση των ανέργων, το φύλο, η ηλικία, ο τόπος διαμονής και η υπηκοότητα είχαν καταλυτική επίδραση στη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ, στις εκπαιδευτικές τους στρατηγικές, αλλά και στη φύση των εμποδίων που απέτρεψαν τη συμμετοχή τους στη ΔΒΜ. Αξιοσημείωτο ήταν το γεγονός ότι οι άνεργες γυναίκες συμμετείχαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άνεργους άνδρες στη ΣΕΚ στις έρευνες του 2012 και του 2016. Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα πορίσματα της βιβλιογραφίας της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης ενηλίκων, τα οποία υποστηρίζουν ότι οι άνδρες κυρίως κατευθύνονται συνήθως προς την επαγγελματική κατάρτιση και οι γυναίκες προς τη γενική εκπαίδευση ενηλίκων. Μια πιθανή εξήγηση για το φαινόμενο αυτό συνδέεται με τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης που οδήγησαν περισσότερα μη οικονομικά ενεργά υποκείμενα να αναζητήσουν εργασία με στόχο τη βελτίωση των οικονομικών τους. Την περίοδο της οικονομικής κρίσης, πολλές γυναίκες είδαν την εργασία ως μια διέξοδο για τον μετριασμό των επιπτώσεών της στα οικονομικά του νοικοκυριού τους. Η ένταξή τους στην αγορά εργασίας υποστηρίχθηκε από πολιτικές για τη συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής (Δουργκούνας, 2020).

Η ηλικία αποτέλεσε έναν καθοριστικό παράγοντα για τη συμμετοχή στη ΣΕΚ, διότι οι νεότεροι άνεργοι (18-34 ετών) συμμετείχαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τα υποκείμενα μεγαλύτερης ηλικίας, ενώ οι μεγαλύτεροι ηλικιακά άνεργοι (55-65 ετών) παρουσίασαν ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής. Έτσι, λοιπόν, επιβεβαιώνονται τα πορίσματα της βιβλιογραφίας της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης ενηλίκων αναφορικά με την επίδραση της ηλικίας στη συμμετοχή στη ΔΒΜ. Στο ίδιο συμπέρασμα μπορούμε να καταλήξουμε αναφορικά με τον τόπο διαμονής των ανέργων (μόνο για την έρευνα του 2007), αφού οι άνεργοι που κατοικούσαν σε αστικές περιοχές συμμετείχαν σε μεγαλύτερο βαθμό στη ΣΕΚ από τους άνεργους που κατοικούσαν σε αγροτικές και ημιαστικές περιοχές.

Η υπηκοότητα, επίσης, είχε ρυθμιστικό ρόλο στη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ. Η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων ανέργων στη ΣΕΚ στην έρευνα του 2012 είχαν ελληνική υπηκοότητα. Όσοι διέθεταν ελληνική υπηκοότητα συμμετείχαν σε μεγαλύτερο βαθμό στη ΣΕΚ και στην έρευνα του 2016. Παρ' όλα αυτά, ήταν ενθαρρυντικό το γεγονός ότι σταδιακά αυξήθηκε η συμμετοχή στη ΣΕΚ εκείνων που δεν διέθεταν ελληνική υπηκοότητα.

Η κοινωνική προέλευση των ανέργων επηρέασε επίσης τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ. Οι έρευνες του 2007 και του 2012 πρόσφεραν τη δυνατότητα να αξιολογηθεί η συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ υπό το πρίσμα του επιπέδου εκπαίδευσης των γονέων τους,

της συμμετοχής τους σε πολιτιστικά δρώμενα και της αξιοποίησης πολιτιστικών αγαθών. Με βάση τα δεδομένα αυτά, αναπτύχθηκε μια εικόνα για την επίδραση του πολιτισμικού κεφαλαίου στη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ. Αυτό που παρατηρήθηκε ήταν η άμεση επίδραση του πολιτισμικού κεφαλαίου στη ΣΕΚ. Πιο συγκεκριμένα, οι άνεργοι που διέθεταν υψηλότερο πολιτισμικό κεφάλαιο συμμετείχαν περισσότερο από εκείνους με χαμηλό πολιτισμικό κεφάλαιο στη ΣΕΚ. Μάλιστα, την περίοδο της οικονομικής κρίσης (έρευνα του 2012), η επίδραση του πολιτισμικού κεφαλαίου έγινε εντονότερη. Στην έρευνα του 2016, δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία για τη συμμετοχή σε πολιτιστικά δρώμενα και την αξιοποίηση πολιτιστικών αγαθών. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στο επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων, το οποίο καθόριζε πανομοιότυπα με τις προηγούμενες έρευνες τη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ, (ανα)παράγοντας τις κοινωνικές ανισότητες. Σημαντική ήταν και η επίδραση του κατεξοχήν δείκτη κοινωνικής προέλευσης, του επαγγέλματος των γονέων. Τα δεδομένα της έρευνας του 2007 και του 2012 καταδείκνυαν την άμεση επίδραση της υψηλής κοινωνικής προέλευσης στη συμμετοχή στη ΣΕΚ. Μάλιστα, όπως και με το πολιτισμικό κεφάλαιο, η επίδραση της κοινωνικής προέλευσης ήταν καθοριστική στην (ανα) παραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων. Επιπλέον, σημαντικός ήταν ο ρόλος του κοινωνικού κεφαλαίου (διαμέσου της συμμετοχής σε κοινωνικά δίκτυα) στη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ στην έρευνα του 2012. Το γεγονός ότι οι άνεργοι που συμμετείχαν περισσότερο σε κοινωνικά δίκτυα συμμετείχαν περισσότερο στη ΣΕΚ αποτελεί ακόμη μία όψη των κοινωνικών ανισοτήτων που χαρακτήριζαν τη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ.

Στην έρευνα του 2016, το μοναδικό στοιχείο που μπορούσε να προσφέρει μια απεικόνιση της κοινωνικής προέλευσης των ανέργων ήταν το μηνιαίο εισόδημά τους. Αν και από τους συμμετέχοντες στη ΣΕΚ δεν φάνηκε ο ρυθμιστικός ρόλος του εισοδήματος στη συμμετοχή, ανατρέχοντας στους μη συμμετέχοντες έγινε αντιληπτός ο καθοριστικός ρόλος του χαμηλού εισοδήματος στη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ.

Οι ανισότητες με βάση την κοινωνική προέλευση στη συμμετοχή στη ΣΕΚ μπορούν να γίνουν αντιληπτές εστιάζοντας στις εκπαιδευτικές στρατηγικές των ανέργων μέσω της ανάλυσης του επιμερισμού του κόστους της εκπαίδευσης και κατάρτισης και της επιλογής διοργανωτή της κατάρτισης. Τα στοιχεία αυτά είναι καταλυτικά για να αξιολογηθεί ο βαθμός χρήσης των γνώσεων και δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν από τη συμμετοχή στη ΣΕΚ.

Με βάση τα δεδομένα για την κοινωνική προέλευση και το πολιτισμικό κεφάλαιο των ανέργων στην έρευνα του 2007 και του 2012 φάνηκε ότι υπήρχαν σημαντικές διαφορές στον επιμερισμό του κόστους της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Πιο συγκεκριμένα, οι άνεργοι με χαμηλό πολιτισμικό κεφάλαιο και κοινωνική προέλευση παρακολούθησαν κατά κύριο λόγο δωρεάν προγράμματα κατάρτισης, ενώ οι άνεργοι με υψηλότερο πολιτισμικό κεφάλαιο και κοινωνική προέλευση παρακολούθησαν προγράμματα κατάρτισης για το οποία πλήρωσαν σε πολλές περιπτώσεις το κόστος της συμμετοχής σε αυτά. Βέβαια, στην έρευνα του 2012 φάνηκε ότι όλο και περισσότεροι άνεργοι υψηλότερης κοινωνικής προέλευσης και υψηλού πολιτισμικού κεφαλαίου κατευθύνθηκαν προς τη

δωρεάν παροχή ΣΕΚ. Το γεγονός αυτό μπορεί να θεωρηθεί αποτέλεσμα των συνεπειών της κρίσης, η οποία περιορίσε τα διαθέσιμα εισοδήματα, αλλά και της διακινδύνευσης και της ανασφάλειας που συνεπάγεται η επικράτηση των νεοφιλελεύθερων προταγμάτων που δεν περιορίζεται μονάχα τους μη κοινωνικά προνομιούχους (αν και πλήττονται περισσότερο από αυτές), αλλά και στα υποκείμενα των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων, τα οποία πασχίζουν να διατηρήσουν τη θέση τους στην κοινωνική ιεραρχία (Χτούρης, 1999, σελ. 44). Αντίστοιχα δεδομένα δεν υπάρχουν για την έρευνα του 2016. Ωστόσο, η αξιολόγηση της επίδρασης του μηνιαίου εισοδήματος στη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ ανέδειξε ότι οι άνεργοι με χαμηλό εισόδημα κατευθύνονταν ως επί το πλείστον σε δωρεάν προγράμματα κατάρτισης.

Σημαντικές διαφοροποιήσεις με βάση την κοινωνική προέλευση των ανέργων εντοπίστηκαν και στην επιλογή διοργανωτή της ΣΕΚ. Στην έρευνα του 2007 οι άνεργοι συμμετείχαν σε δημόσιους κυρίως εκπαιδευτικούς οργανισμούς. Οι άνεργοι υψηλότερης κοινωνικής προέλευσης και εκείνοι με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο συμμετείχαν περισσότερο σε προγράμματα ιδιωτικών εκπαιδευτικών οργανισμών, ενώ οι άνεργοι χαμηλής κοινωνικής προέλευσης και εκείνοι με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο συμμετείχαν σε προγράμματα δημόσιων εκπαιδευτικών οργανισμών. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι οι άνεργοι υψηλότερης κοινωνικής προέλευσης δεν περιορίζαν τις επιλογές τους για τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ σε δράσεις δημόσιων εκπαιδευτικών οργανισμών και επένδυναν στην ανάπτυξη των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους, έστω και αν αυτό απαιτούσε κάποιο χρηματικό κόστος.

Στην έρευνα του 2012, η πλειονότητα των ανέργων κατέφυγε σε ιδιώτες για την κατάρτισή τους. Το γεγονός αυτό ίσως να συνδέεται και με τον περιορισμό των διαθέσιμων ευκαιριών κατάρτισης την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Αναφορικά με την κοινωνική προέλευση των συμμετεχόντων ανέργων, οι άνεργοι υψηλότερης κοινωνικής προέλευσης συμμετείχαν κυρίως σε ιδιώτες, ενώ τα υποκείμενα χαμηλής κοινωνικής προέλευσης συμμετείχαν περισσότερο σε δημόσιους εκπαιδευτικούς οργανισμούς. Το γεγονός αυτό μπορεί να συνδεθεί αφενός με τον περιορισμό των διαθέσιμων ευκαιριών κατάρτισης εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και του προγράμματος δημοσιονομικής σταθερότητας, αλλά και με τη διεύρυνση των ιδιωτικών παρόχων κατάρτισης και της εισαγωγής των κουπονιών κατάρτισης (voucher). Αντίθετα, στην έρευνα του 2016, πέρα από τους ιδιωτικούς οργανισμούς, πολλοί άνεργοι παρακολούθησαν προγράμματα κατάρτισης που διοργανώθηκαν από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, εργοδοτικές ενώσεις και σωματεία. Εξίσου ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι οι άνεργοι με χαμηλό μηνιαίο εισόδημα συμμετείχαν περισσότερο σε δράσεις από τέτοιους οργανισμούς και σωματεία.

Το αποτέλεσμα των εκπαιδευτικών στρατηγικών και επιλογών των ανέργων μπορεί να διαπιστωθεί μελετώντας τον βαθμό χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν από τη συμμετοχή στη ΣΕΚ. Αυτό που προκύπτει από τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων είναι ότι ο βαθμός χρησιμότητας περιορίστηκε διαχρονικά. Στην έρευνα του 2007 οι άνεργοι που συμμετείχαν στη ΣΕΚ δήλωσαν ότι οι γνώσεις

και δεξιότητες που απέκτησαν ήταν σε μεγάλο βαθμό αρκετά χρήσιμες. Αντίθετα, στην έρευνα του 2012 το ποσοστό αυτό μειώθηκε, ενώ στην έρευνα του 2016 ο βαθμός χρησιμότητας περιορίστηκε περαιτέρω. Ωστόσο, δεν μπορεί με βάση τα δεδομένα της ΕΕΕ να δοθεί μία απάντηση στους λόγους που προκάλεσαν το φαινόμενο αυτό. Ωστόσο, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι το γεγονός αυτό συνδέεται με τα χαμηλά επίπεδα ένταξης των ανέργων στην αγορά εργασίας (η Ελλάδα παρουσιάζει από τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην ΕΕ) και στη μη ανταπόκριση των προγραμμάτων στις εκπαιδευτικές ανάγκες των ανέργων. Άλλωστε, μία από τις μεγαλύτερες παθογένειες του συστήματος ΔΒΜ στην Ελλάδα είναι η έλλειψη συστηματικής διερεύνησης των εκπαιδευτικών αναγκών των υποκειμένων, των εκπαιδευτικών αναγκών των επιχειρήσεων και η παροχή προγραμμάτων κατάρτισης που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες αυτές (ΣΕΒ, 2019, σελ. 1-2).

Μελετώντας τον βαθμό χρήσης των γνώσεων και δεξιοτήτων, υπό το πρίσμα της κοινωνικής προέλευσης των ανέργων, οι άνεργοι χαμηλής κοινωνικής προέλευσης στις έρευνες του 2007 και του 2012 υποστήριξαν ότι αξιοποίησαν λιγότερο τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποκόμισαν από τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ σε σχέση με τους άνεργους υψηλής κοινωνικής προέλευσης. Το ίδιο συνέβη αναφορικά και με τους άνεργους με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, οι οποίοι χρησιμοποίησαν σε μεγαλύτερο βαθμό τις γνώσεις τους από τους άνεργους με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Επομένως, ο βαθμός χρησιμότητας των γνώσεων και των δεξιοτήτων συνδέεται με τις εκπαιδευτικές στρατηγικές που ακολούθησαν οι άνεργοι αναφορικά με την επιλογή φορέα/διοργανωτή και τον επιμερισμό του κόστους συμμετοχής. Οι διαφορετικές εκπαιδευτικές στρατηγικές που ακολούθησαν οι άνεργοι με βάση τα δημογραφικά και κοινωνικά τους χαρακτηριστικά είχαν άμεσες επιπτώσεις στη χρησιμότητα των γνώσεων και δεξιοτήτων. Οι άνεργοι υψηλής κοινωνικής προέλευσης και οι άνεργοι με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο επέλεξαν εκπαιδευτικούς φορείς και επωμίστηκαν το κόστος της κατάρτισής τους. Αυτές οι εκπαιδευτικές στρατηγικές τους φάνηκαν περισσότερο «επιτυχημένες» από εκείνες των ανέργων με χαμηλή κοινωνική προέλευση και χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, γεγονός που αναδεικνύει τις ενδημικές ανισότητες που χαρακτήριζαν την πρόσβαση και συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ. Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε ότι οι άνδρες αξιοποίησαν σε μεγαλύτερο βαθμό τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν από τις γυναίκες, όπως ακριβώς οι πιο νέοι άνεργοι από τους γηραιότερους, αναδεικνύοντας μία ακόμη πτυχή των ανισοτήτων που χαρακτήριζαν την πρόσβαση και τη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ.

Στην έρευνα του 2016 υπάρχουν δύο σημαντικές διαφοροποιήσεις από τις έρευνες του 2007 και του 2012. Το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων των συμμετεχόντων δεν είχε την ίδια επίδραση στον βαθμό χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν από τη ΣΕΚ. Ταυτόχρονα, οι γυναίκες αξιοποίησαν πολύ περισσότερο από τους άνδρες τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό για την καταπολέμηση των έμφυλων ανισοτήτων. Είναι σημαντικό

να αναφερθεί ότι οι άνεργοι με μη ελληνική υπηκοότητα ήταν περισσότερο ευχαριστημένοι από τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν απ' ό,τι οι άνεργοι με ελληνική υπηκοότητα. Παρ' όλα αυτά, υπήρχαν ακόμη σημαντικές ανισότητες που χαρακτήριζαν τον βαθμό χρησιμότητας. Το επίπεδο εκπαίδευσης και η ηλικία, όπως και στις προηγούμενες έρευνες, καθόριζαν τις στρατηγικές των ανέργων και, κατ' επέκταση, τον βαθμό χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων. Ενδιάφέροντα είναι και τα στοιχεία που αφορούν τη σχέση εισοδήματος και βαθμού χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων. Όπως ειπώθηκε, το εισόδημα διαδραμάτισε σημαντικό παράγοντα στον επιμερισμό του κόστους συμμετοχής και στην επιλογή διοργανωτή της ΣΕΚ. Οι άνεργοι με υψηλό εισόδημα εμφανίζονταν περισσότερο ικανοποιημένοι από τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν σε σχέση με τους άνεργους με χαμηλό μηνιαίο εισόδημα, αναδεικνύοντας τον σημαντικό ρόλο του οικονομικού κεφαλαίου στη συμμετοχή στη ΣΕΚ και στα αποτελέσματα αυτής της συμμετοχής.

Όσον αφορά τα εμπόδια συμμετοχής στη ΣΕΚ, ένα μεγάλο ποσοστό των ανέργων και στις τρεις έρευνες δεν συμμετείχε στη ΣΕΚ. Οι λόγοι μη συμμετοχής σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες αποτέλεσαν έναν πολύ σημαντικό παράγοντα για την κατανόηση των δημογραφικών και κοινωνικών ανισοτήτων που διέπουν τη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ, καθώς η συντριπτική πλειονότητα των ανέργων μη συμμετεχόντων στη ΣΕΚ είχε χαμηλή κοινωνική προέλευση και χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, ενώ η κοινωνική τους προέλευση ήταν χαμηλότερη από τους άνεργους που συμμετείχαν στη ΣΕΚ. Οι άνεργοι και στις έρευνες του 2007 και του 2012 (δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την έρευνα του 2016) δήλωσαν ότι ο σημαντικότερος λόγος μη συμμετοχής σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες ήταν το κόστος της εκπαίδευσης, ένα θεσμικό και δομικό εμπόδιο, καθώς υποδηλώνει τη μη ύπαρξη δωρεάν εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την καταβολή διδάκτρων· γεγονός που συνδέεται με την ιδιωτικοποίηση και εμπορευματοποίηση της ΣΕΚ. Καταστασιακό και δομικό εμπόδιο ήταν οι οικογενειακές υποχρεώσεις των ανέργων, που αποτέλεσαν το δεύτερο πιο διαδεδομένο εμπόδιο συμμετοχής στη ΣΕΚ. Επίσης, πολλοί άνεργοι δήλωσαν πως δεν είχαν προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτούν ή δεν χρειάζονταν άλλη εκπαίδευση. Τα εμπόδια αυτά ήταν προδιαθετικά και αφορούσαν τις στάσεις τους ως προς την εκπαίδευση.

Οι άνεργοι με βάση την κοινωνική τους προέλευση αντιμετώπιζαν σχεδόν παρόμοια προβλήματα. Το κόστος της συμμετοχής, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και η μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος ήταν τα πιο διαδεδομένα εμπόδια συμμετοχής. Παρ' όλα αυτά, τα εμπόδια αυτά εμφανίζονταν με διαφορετική ένταση ανάλογα με την κοινωνική προέλευση και τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Ξεκινώντας με το κόστος, το οποίο λόγω της οικονομικής κρίσης έγινε εντονότερο την περίοδο της οικονομικής κρίσης, όλες οι ομάδες ανέργων τόνισαν τη σημασία του. Οι οικογενειακές υποχρεώσεις που ακολουθούσαν ήταν εμπόδιο που αντιμετώπιζαν κατά κύριο λόγο οι γυναίκες, αναδεικνύοντας την ανάγκη περισσότερων και καλύτερα στοχευμένων δράσεων για τη συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής και την ισότητα

των φύλων στην εκπαίδευση και κατάρτιση και την απασχόληση. Παράλληλα, η μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος ήταν ένα κοινό εμπόδιο συμμετοχής, ωστόσο ήταν εντονότερο στους ανέργους με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο και κοινωνική προέλευση. Σημαντικό για αυτή την κοινωνική ομάδα ήταν το γεγονός ότι επικαλούνταν προδιαθετικά εμπόδια, κυρίως τις αρνητικές στάσεις προς την εκπαίδευση και την έλλειψη τυπικών προσόντων. Σε αυτό το πλαίσιο αναδεικνύεται η έλλειψη μέτρων για την υποβοήθηση αυτών των ανθρώπων να αναπτύξουν τα πρόσοντά τους και προγραμμάτων που να ανταποκρίνονται στις γνώσεις και δεξιότητές τους.

Τα δεδομένα των ερευνών του 2007 και του 2012 υποδηλώνουν ξεκάθαρα την έλλειψη στοχευμένων προνοιακών πολιτικών για την αύξηση της συμμετοχής στη ΣΕΚ, κυρίως για τους ανέργους που το έχουν μεγαλύτερη ανάγκη, και προβάλλονται ως το επίκεντρο των πολιτικών ΣΕΚ. Παράλληλα, όμως, επιβεβαιώνουν το επιχείρημα ότι η ισότητα των ευκαιριών είναι ένα αφήγημα που πέφτει στο κενό, όταν τα υποκείμενα καλούνται να δραστηριοποιηθούν ως αυτόνομα ορθολογικά οικονομικά υποκείμενα. Οι επιλογές τους καθορίζονται από τα ιδιαίτερα δημογραφικά και κοινωνικά τους χαρακτηριστικά, ενώ η θέση τους στην κοινωνική ιεραρχία αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα συμμετοχής στη ΔΒΜ.

Στις τρεις έρευνες προσφέρονται δεδομένα και για τους ανέργους που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες αλλά εντέλει δεν κατάφεραν να συμμετάσχουν. Τα σημαντικότερα εμπόδια που απέτρεψαν τη συμμετοχή τους ήταν το κόστος, η μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος και οι οικογενειακές υποχρεώσεις, όπως ακριβώς και εκείνα για τους ανέργους που δεν επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε προγράμματα ΔΒΜ.

Οι άνεργοι υψηλής κοινωνικής προέλευσης υποστήριξαν ότι τα σημαντικότερα εμπόδια ήταν θεσμικά (κόστος), καταστασιακά (οικογενειακές υποχρεώσεις), προδιαθετικά (δεν είχαν προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτούν). Οι άνεργοι χαμηλής κοινωνικής προέλευσης αντιμετώπισαν θεσμικά εμπόδια (κόστος, μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος), καταστασιακά εμπόδια (οικογενειακές υποχρεώσεις) και προδιαθετικά εμπόδια (δεν είχαν προσωπικούς λόγους να εκπαιδευτούν). Στην έρευνα του 2016, εστιάζοντας στο επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων, δεν παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές σε σχέση με τις προηγούμενες έρευνες. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στους ανέργους με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο και χαμηλό μηνιαίο εισόδημα τα προδιαθετικά εμπόδια ήταν πιο έντονα απ' ό,τι στις υπόλοιπες ομάδες ανέργων, κυρίως μέσω προσωπικών λόγων που απέτρεψαν τη συμμετοχή.

Μεταξύ των ανέργων με διαφορετικό εκπαιδευτικό επίπεδο υπήρχαν διαφορές ως προς τα εμπόδια που αντιμετώπισαν. Τα υποκείμενα με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο δήλωσαν ως κυριότερα εμπόδια το κόστος, ότι δεν βρήκαν το κατάλληλο πρόγραμμα (θεσμικά εμπόδια) και τις οικογενειακές υποχρεώσεις (καταστασιακό εμπόδιο). Από την άλλη μεριά, οι άνεργοι με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο δήλωσαν ως σημαντικότερα εμπόδια το κόστος, την έλλειψη τυπικών προσόντων, τη μη εύρεση κατάλληλου

προγράμματος (θεσμικά εμπόδια), τις οικογενειακές υποχρεώσεις (καταστασιακά εμπόδια) και ότι δεν αισθάνονταν άνετα με την ιδέα να επιστρέψουν στην εκπαίδευση ή είχαν προσωπικούς λόγους μη συμμετοχής (προδιαθετικά εμπόδια). Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι υπήρχαν άνεργοι με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο που έθεσαν και το εμπόδιο της πρόσβασης στο διαδίκτυο και της κατοχής ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Οι άνεργες γυναίκες και οι άνεργοι άνδρες ανέφεραν ως σημαντικότερα εμπόδια το κόστος, τη μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος (θεσμικά εμπόδια) και τις οικογενειακές υποχρεώσεις (καταστασιακά εμπόδια). Η διαφορά έγκειται στο γεγονός πως μεταξύ των δύο φύλων οι γυναίκες πλήττονταν περισσότερο από τις οικογενειακές υποχρεώσεις. Σε ό,τι αφορά την ηλικία, δεν υπήρχαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των ανέργων ανά ηλικιακή ομάδα. Τα σημαντικότερα εμπόδια ήταν το κόστος, η μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος (θεσμικά εμπόδια), και οι οικογενειακές υποχρεώσεις (καταστασιακό εμπόδιο). Μόνο για τους μεγαλύτερους ηλικιακά άνεργους υπεισέρχονταν το εμπόδιο της κατάστασης της υγείας/ηλικία (καταστασιακό/προδιαθετικό εμπόδιο).

Η υπηκοότητα καθόριζε σημαντικά τα εμπόδια συμμετοχής στη ΔΒΜ. Στην έρευνα του 2012, πολλοί άνεργοι με μη ελληνική υπηκοότητα επικαλέστηκαν τις οικογενειακές υποχρεώσεις και το κόστος της εκπαίδευσης. Στην έρευνα του 2016 τα κυριότερα εμπόδια αφορούσαν τη μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος, την έλλειψη τυπικών προσόντων, που υποδεικνύει τα ελλείμματα των προνοιακών πολιτικών να υποστηρίζουν αυτή την ομάδα ανέργων. Παράλληλα, αρκετοί ήταν οι άνεργοι με μη ελληνική υπηκοότητα που υποστήριζαν την ύπαρξη προσωπικών λόγων για τη μη συμμετοχή τους στη ΔΒΜ. Το εμπόδιο αυτό δεν μπορεί να μη μελετηθεί υπό το πρίσμα του φόβου αυτής της κοινωνικής ομάδας να μη γίνει αποδεκτή από την ομάδα σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων και να βιώσει ρατσιστικές συμπεριφορές (Closson, 2010, σελ. 262-263).

Αναφορικά με τα διαθέσιμα στοιχεία της έρευνας του 2007 για τον τόπο διαμονής, οι άνεργοι που κατοικούσαν σε ημιαστικές και αγροτικές περιοχές αναφέρθηκαν έντονα στο εμπόδιο της απόστασης. Το εμπόδιο αυτό καταδείκνυε τον μη ουδέτερο χαρακτήρα του τόπου διαμονής στην πρόσβαση και στη συμμετοχή στη ΔΒΜ.

Με βάση, λοιπόν, την επεξεργασία των εμπειρικών δεδομένων της ΕΕΕ του 2007, του 2012 και του 2016, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν για την ενίσχυση της ΣΕΚ στην Ελλάδα δεν άμβλυναν τις κοινωνικές ανισότητες και, κατ'επέκταση, δεν εξυπηρέτησαν τη διασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης. Σε αυτό το πλαίσιο, δεν είναι μόνο ο στόχος της κοινωνικής δικαιοσύνης που δεν επιτεύχθηκε, αλλά και η βελτίωση της απασχολησιμότητας του εργατικού δυναμικού. Τα ποσοστά συμμετοχής στη ΣΕΚ είναι διαχρονικά χαμηλά και η συμμετοχή καθορίστηκε από τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων. Εκείνοι που αποτέλεσαν προτεραιότητα των πολιτικών βελτίωσης της απασχολησιμότητας είναι εκείνοι που τελικά δεν συμμετείχαν.

Ο Καραλής (2021), μελετώντας τη διαχρονική εξέλιξη της συμμετοχής στη ΔΒΜ στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία, παρατήρησε ότι, παρά την όποια πρόοδο, η κατάσταση

παραμένει προβληματική. Ειδικότερα, υποστήριξε ότι «τρεις στους τέσσερις πολίτες δηλώνουν πρόθεση συμμετοχής, εντούτοις τελικά δεν συμμετέχουν περίπου δύο στους τρεις μισθωτούς, τρεις στους τέσσερις αυτοαπασχολούμενους και εννιά στους δέκα άνεργους [...]. Σημειώνουμε μάλιστα ότι ένας στους δύο άνεργους δεν συμμετείχε ποτέ στη ζωή του σε πρόγραμμα διά βίου εκπαίδευσης» (Καραλής, ό.π., σελ. 44).

Παράλληλα, όπως αναδείχθηκε, οι άνεργοι που συμμετείχαν παρουσίασαν μια αποθαρρυντική εικόνα για τον βαθμό χρησιμότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων που απέκτησαν από τη συμμετοχή τους στη ΣΕΚ. Μάλιστα, ο βαθμός χρησιμότητας των γνώσεων ήταν μικρότερος στην ομάδα ανέργων για τους οποίους είναι απαραίτητη η καλλιέργεια των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους.

Σε αυτό το πλαίσιο, τα δεδομένα που προέκυψαν από την επεξεργασία και ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων της ΕΕΕ καταδεικνύουν τον περιορισμένο βαθμό επίτευξης τόσο της απασχολησιμότητας όσο και της άμβλυνσης των δημογραφικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Οι λόγοι της περιορισμένης αποτελεσματικότητας της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής για τη ΣΕΚ ήταν α) τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής στη ΣΕΚ τόσο του γενικού πληθυσμού όσο και των ανέργων, β) η (ανα)παραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων μέσω της συμμετοχής στη ΣΕΚ, γ) οι ανισότητες ως προς τον βαθμό χρήσης των γνώσεων με βάση τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων που έθεταν αυτόματα υπό αμφισβήτηση τη νεοφιλελεύθερη οικονομική ορθολογικότητα και το επιχείρημα περί *homo economicus*, δ) η διαιώνιση θεσμικών και καταστασιακών εμποδίων που λογίζονται ως δομικά και αντικατοπτρίζουν το έλλειμμα του κράτους πρόνοιας και η μη αντιμετώπιση των προδιαθετικών και καταστασιακών εμποδίων που απέτρεπαν τη συμμετοχή των ανέργων στη ΣΕΚ.

Επιπλέον, η εκπαιδευτική πολιτική για τη ΣΕΚ στην Ελλάδα δεν κατάφερε να περιορίσει τα εμπόδια συμμετοχής των ανέργων στη ΣΕΚ. Τα θεσμικά εμπόδια που εντοπίστηκαν αφορούσαν ελλείμματα του κράτους πρόνοιας (κόστος, συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος, προγράμματα κατάρτισης μονάχα σε αστικές περιοχές κ.ο.κ.). Ωστόσο, τα θεσμικά, καταστασιακά και προδιαθετικά εμπόδια που εντοπίστηκαν καταδείκνυαν ότι η εκπαιδευτική πολιτική για τη ΣΕΚ στην Ελλάδα δεν έλαβε υπόψη τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού κοινωνικού και οικονομικού πλαισίου. Οι αρνητικές στάσεις υψηλού ποσοστού των ανέργων για την εκπαίδευση και κατάρτιση, η ελλιπής διάγνωση των εκπαιδευτικών, η αντίληψη ότι η εκπαίδευση και κατάρτιση αφορά τους νέους, οι οικογενειακές υποχρεώσεις για τις άνεργες γυναίκες, οι περιορισμένες ευκαιρίες εκπαίδευσης και κατάρτισης για τους άνεργους που κατοικούσαν σε απομακρυσμένες περιοχές, το κόστος της κατάρτισης, ιδίως την περίοδο της οικονομικής κρίσης, όλα καταδεικνύουν ότι η εκπαιδευτική πολιτική για τη ΣΕΚ στην Ελλάδα ήταν εκ προοιμίου καταδικασμένη σε αποτυχία, μιας και δεν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα που χαρακτήριζε την ελληνική κοινωνία και οικονομία, καθώς δεν συμβάδιζε με τις συνθήκες που επικρατούσαν στο παραγωγικό σύστημα και στην αγορά εργασίας, στην περιορισμένη εγχάραξη της εκπαίδευσης ενηλίκων στη συλλογική

συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας, στην οικονομική κρίση και στην ύπαρξη ενός υπολειμματικού κράτους πρόνοιας, το οποίο αποδυναμώνόταν περαιτέρω με την έμφαση στην ενεργοποίηση των ανέργων και την έμφαση στη ΣΕΚ.

Το ενδιαφέρον σήμερα για την κινητοποίηση των ομάδων που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη συμμετοχής στη ΔΒΜ στρέφεται προς τη θέσπιση δράσεων προσέγγισης (outreach activities). Αυτές οι δράσεις συνήθως περιλαμβάνουν συμβουλευτική, καθοδήγηση, ενημέρωση, στοχευμένα μέτρα για την κινητοποίηση των ομάδων και την άρση των προδιαθετικών εμποδίων συμμετοχής και συστηματική διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών (Georgiadis, 2018, σελ. 2-3). Ωστόσο, οι δράσεις αυτές δεν είναι συστηματικές στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίστηκε και στα εμπειρικά δεδομένα, αφού πολλοί άνεργοι έθεσαν ως εμπόδιο συμμετοχής τη μη εύρεση κατάλληλου προγράμματος. Το εμπόδιο αυτό ήταν εντονότερο σε εκείνες τις ομάδες που είχαν μεγαλύτερη ανάγκη την ανάπτυξη των γνώσεων και δεξιοτήτων τους.

Έτσι, λοιπόν, τα διαθέσιμα στοιχεία δεν αναδεικνύουν μονάχα την αναποτελεσματικότητα των πολιτικών ΣΕΚ στην Ελλάδα. Απεικονίζουν μία προβληματική κατάσταση, η οποία δημιουργεί ακόμη πιο δυσοίωνες προοπτικές για το μέλλον, μιας και οι σύγχρονες τάσεις για την πολιτική για τη ΔΒΜ στην ΕΕ και την Ελλάδα υιοθετούν ακόμη πιο συστηματικές προτεραιότητες για την τόνωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας σε συνδυασμό με τις κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις που θέτει η πανδημία Covid-19.

